

Kristiansand
kommune

Vedlegg 5 | Kristiansand kommune | Mars/april

Utfordringsbilde 2020

Bakgrunn

Dette dokumentet beskriver noen hovedutfordringer for Kristiansand med ståsted våren 2020. Dokumentet er et oppslagsverk på tema og er ment å justeres årlig. Det vil være bakgrunnsdokument for årlig økonomiplanarbeid, kommunal planstrategi, kommuneplanen og annet overordna planarbeid.

Utfordringsbildet tar for seg status og utviklingstrekk for viktige tema innenfor samfunns- og arealutvikling i Kristiansand.

Dokumentet inneholder også en overordnet sammenstilling av folkehelseoversikt for Kristiansand per våren 2020 slik Folkehelseloven stiller krav om hvert 4. år.

Utfordringer omhandler noe som peker fremover, altså en situasjon i fremtiden som vil ha en høy grad av usikkerhet i seg. Det omhandler noe som det kan knyttes prioriteringer til, de sakene man er opptatt av i Kristiansand. De viktigste områdene er tema som følger av vedtatt politikk i kommuneplanen og oppfølgende handlingsplaner.

Utfordringsbildet er basert på kjente utviklingstrekk og beregnede prognoser. Avhengig av tema vil utviklingstrekk i Kristiansand sammenlignes med landsgjennomsnittet, region Agder eller sammenlignbare storkommuner, i dokumentet kalt ASSS.

ASSS står for aggregerte styringsdata for samarbeidende storkommuner. ASSS er et nettverk/samarbeid mellom Bergen, Bærum, Drammen, Fredrikstad, Kristiansand, Oslo, Sandnes, Stavanger, Trondheim, Tromsø og KS. Hensikten med samarbeidet er sammenligning mellom kommunene i forhold til styringsdata på økonomi og drift. Dette kan så anvendes i egen kommune for å få ned kostnader og ta i bruk «beste praksis». ASSS er også nyttig for erfaringsutveksling i andre saker. KS bruker også nettverket for eksempel ved å sjekke ut ulike saker til konsultasjonsmøtene mellom KS og regjeringen.

I de fleste kapitlene presenteres tall for Kristiansand kommune samlet sett, men under kapittel 2 om befolkningsutvikling og kapittel 6 om boligbehov presenteres også tall for delområder i kommunen. Et delområde er et geografisk nivå som SSB benytter som ligger et nivå høyere enn grunnkrets nivå. I Kristiansand kommune er det 24 slike delområder.

Innholdsfortegnelse

1	Globale trender	5
2	Befolkning	6
2.1	<i>Kristiansand vil fortsette å vokse</i>	6
2.2	<i>Aldrende befolkning</i>	7
2.3	<i>Befolkningsutvikling per delområde</i>	9
2.4	<i>Alderssammensetning per delområde</i>	10
3	Folkehelse og levekår	11
3.1	<i>Oversiktsbilde/ Sammendrag</i>	11
3.2	<i>Utenforskap i utdanningsløp og arbeidsliv</i>	12
3.2.1	<i>Økende antall barn i lavinntektsfamilier</i>	12
3.2.2	<i>Fortsatt mange som ikke fullfører videregående skole</i>	13
3.2.3	<i>Utenfor arbeidslivet</i>	14
3.2.4	<i>Lavere yrkesdeltakelse enn i andre storbykommuner</i>	18
3.2.5	<i>Lavere yrkesdeltakelse også blant innvandrere</i>	19
3.3	<i>Helseadferd</i>	20
3.3.1	<i>Tobakk</i>	20
3.3.2	<i>Alkohol og rus</i>	20
3.3.3	<i>Fysisk aktivitet</i>	20
3.4	<i>Helsetilstand i befolkningen</i>	21
3.4.1	<i>Sosial ulikhet i helse</i>	21
3.4.2	<i>Psykisk helse</i>	22
3.4.3	<i>Fysisk helse</i>	22
3.4.4	<i>Helse blant eldre</i>	24
4	Næringsutvikling og verdiskaping	25
4.1	<i>Globale utviklinger påvirker og utfordrer lokalt næringsliv</i>	25
4.2	<i>Yrkesaktive fordelt på næringer</i>	26
4.3	<i>Det er kamp om kompetansen</i>	29
4.3.1	<i>Mangel på fagutdannede</i>	30
4.3.2	<i>Tiltrekke og beholde kompetanse med høyere utdanning</i>	30
4.3.3	<i>Arbeidslivet krever læring hele livet</i>	31
4.4	<i>Nye arbeidsplasser</i>	31
4.4.1	<i>Nye bedrifter, oppstart</i>	31
4.4.2	<i>Utvikle, tiltrekke og beholde etablerte virksomheter</i>	31

5	Klima i endring og naturmangfold under press	33
5.1	<i>Klimaendringer</i>	33
5.2	<i>Klimagassutslipp må ned</i>	34
5.3	<i>Tettstedsareal øker</i>	35
5.4	<i>Bærekraftig forbruk, avfall og sirkulær økonomi</i>	38
5.5	<i>Forurensing</i>	39
5.5.1	<i>Forurenset grunn</i>	39
5.5.2	<i>Vannforvaltning</i>	39
5.5.3	<i>Private avløpsrenseanlegg gir forurensingsutfordringer</i>	40
5.6	<i>Luftforurensing</i>	40
5.7	<i>Tap av naturmangfold</i>	42
6	Boligbehov	43
6.1	<i>Boligsammensetning</i>	43
6.2	<i>Boligbygging</i>	43
6.3	<i>Estimert boligbehov</i>	44
6.4	<i>Stor boligreserve</i>	45

1 Globale trender

Verden er i stadig endring. I nyere tid er det spesielt noen grunnleggende trender som påvirker utviklingen – såkalte globale megatrender. Disse er knyttet til:

- klimaendring
- demografisk endring
- globalisering, urbanisering og digitalisering

Dette påvirker både samfunnsliv, arbeidsliv og naturen over lang tid og i stort omfang. Forskjellig og akselererende endringstakt kan føre til mer dramatiske endringer og er premisser som påvirker langsiktig planlegging.

Den globale gjennomsnittstemperaturen øker, naturkatastrofer og pandemier rammer verden og påvirker grunnleggende tilgang til ressurser. Demografien i store deler av verden påvirkes av synkende fødselsrater, økende migrasjon, økt levealder og endrede helseutfordringer. Flere flytter til byene, samtidig som økonomi, kultur og samfunn i økende grad utvikler seg på tvers av landegrenser, uavhengig av fysisk avstand.

Digitalisering er den mest omfattende teknologiske trenden i vår tid og preger de fleste samfunnsområder. Kommunikasjon er mindre stedsavhengig, tilgangen til informasjon er nærmest ubegrenset, robotisering erstatter og skaper arbeidsplasser. Arbeidsstyrken har nye krav og forventninger til arbeidsinnhold og arbeidssted. Konkurransen om både arbeidsplasser og arbeidskraft øker.

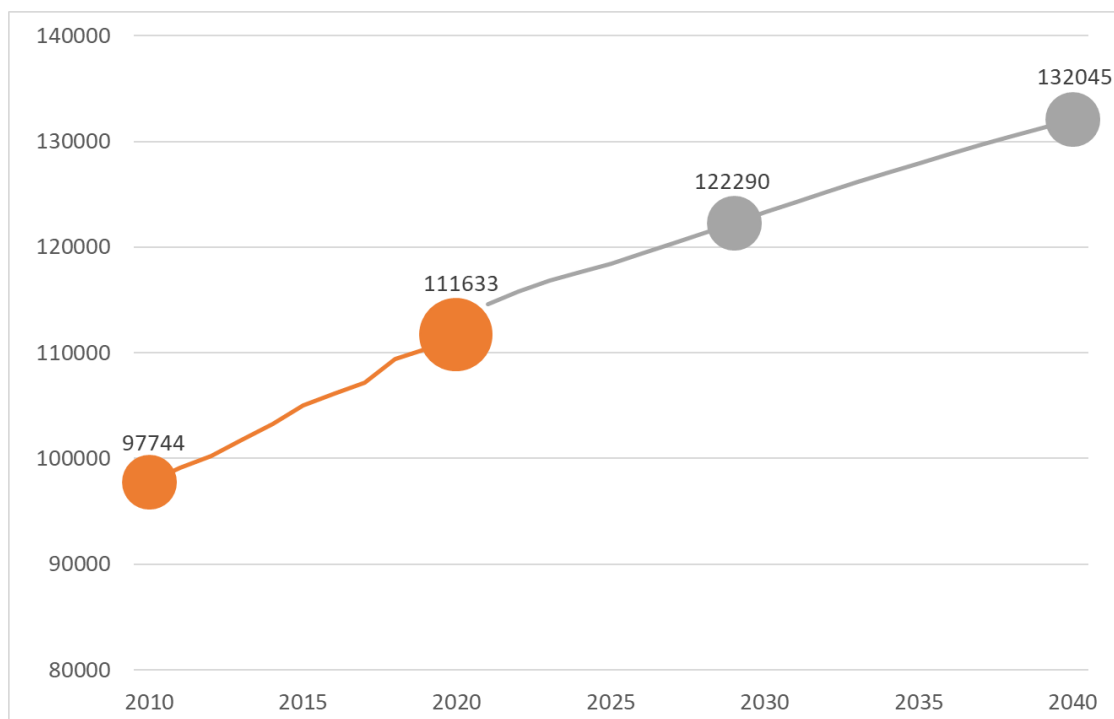

2 Befolkning

2.1 Kristiansand vil fortsette å vokse

Befolkningen i Kristiansand kommunene per 1.1.2020 er 111 633 innbyggere. Siste prognose fra SSB, som kom ut i 2018 anslår at Kristiansand vil ha ca. 132 000 innbyggere i 2040 (MMMM-alternativ¹). Utviklingen vil variere etter konjunkturer, fruktbarhetsutvikling og politikk omkring innvandring.

Det er forventet befolkningsvekst i Kristiansand, men veksten over tid vil være avtakende. De siste ti årene var gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst 1,34 %. I 2019 var den årlige veksten 1,1 %. Ifølge befolkningsframskriving fra 2018 vil gjennomsnittlig årlig vekst i perioden 2020 – 2029 være 0,8 %. For perioden 2030-2039 er den forventet å bli enda lavere med 0,7 %.

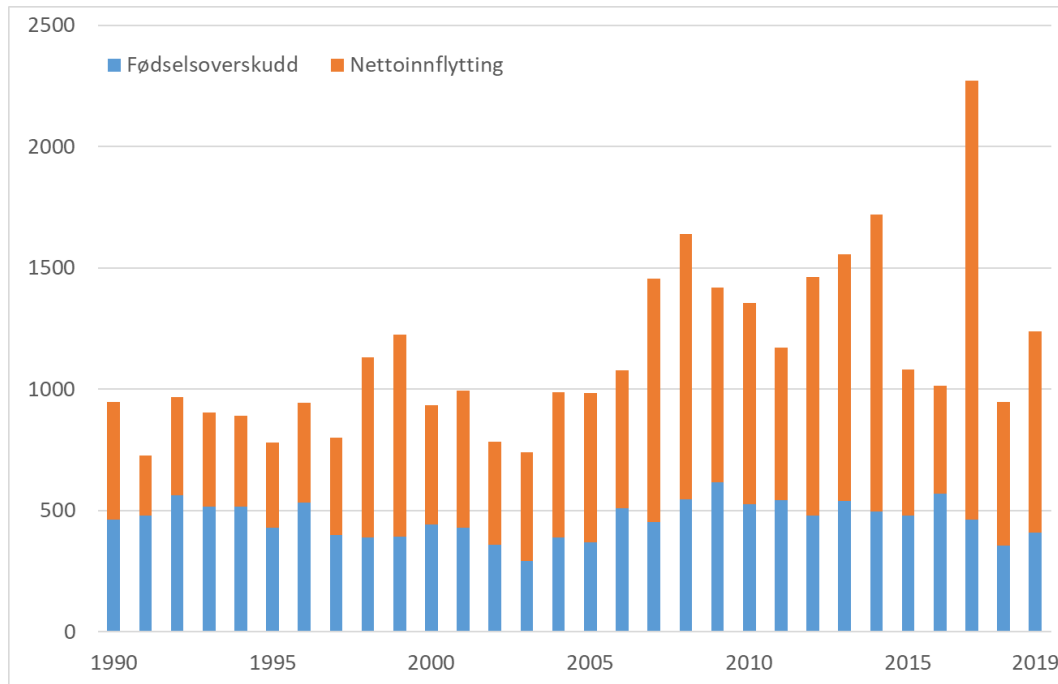
Figur 1 Prognose for befolkningsvekst fram til 2040 (MMMM-alternativ) Kilde: SSB

¹ MMMM er det såkalte hovedalternativet i SSBs befolkningsframskrivinger. MMMM-alternativet viser hvordan utviklingen blir når vi legger til grunn middels utvikling i både fruktbarhet, levealder, innenlandske flyttinger og innvandring.

<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/lavere-befolkningsvekst-framover>

Innvandring har i perioden vært den viktigste faktor i befolkningsøkningen i Kristiansand, men med store variasjoner fra år til år. Fødselsoverskuddet derimot har vært stabilt med mellom 400 og 600 i perioden 1990 – 2019. De siste ti årene var gjennomsnittlig fødselsoverskudd 486 personer. Men fallende fødselstall og økende gjennomsnittlig fødealder som vi ser i Norge vil ha betydning for barnehager, skoler og helsestasjoner i Kristiansand. Gjennomsnittlig nettoinnflytting for den samme perioden var 895. For 2017 var det en betydelig økning i innenlands innflytting pga. belønningsordningen med gratis busskort til studenter som melder flytting.

Figur 2 Fødselsoverskudd og nettoinnflytting i Kristiansand i perioden 1990 – 2019 (Kilde SSB)

Innflytting kan brytes ned til innenlandsk og utenlandsk. Volumet på innenlandsk flytting er som regel større enn utenlandsk. I gjennomsnitt de siste 10 årene har det flyttet 5000 personer per år til Kristiansand fra resten av Norge. Fra Kristiansand har det i samme periode flyttet i gjennomsnitt 4650 personer til andre kommuner i Norge. Netto innenlandsk flytting er i gjennomsnitt +350 personer. Fra utlandet kom det i gjennomsnitt 1120 personer pr år. Til utlandet flyttet i gjennomsnitt 575 personer. Netto utenlandsk flytting er i gjennomsnitt +550 personer.

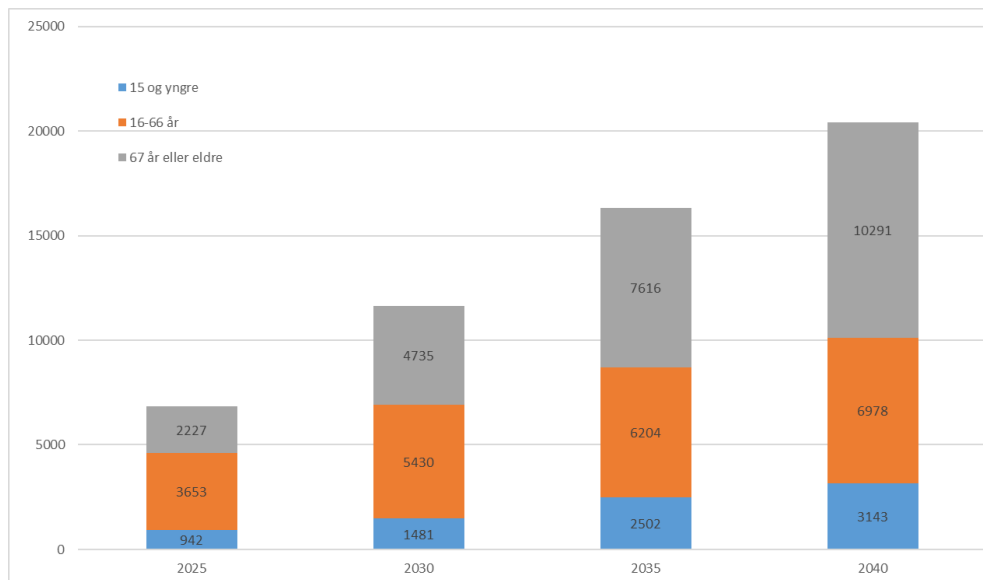
2.2 Aldrende befolkning

Den kraftige veksten i andelen eldre i befolkningen, kombinert med relativt færre i yrkesaktiv alder vil kunne gi kommunen store utfordringer frem mot 2030 og 2040. Dette uttrykkes ved samfunnets aldersbæreevne.

De kommende tiårene vil antallet alderspensjonister øke langt raskere enn antallet personer i arbeid. Dette vil øke den årlige forsørgerbyrden for den arbeidende delen av befolkningen, og vil

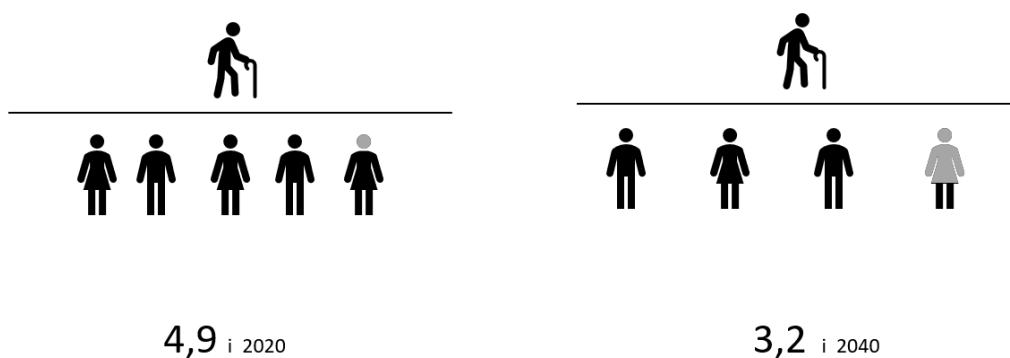

samtidig gi finansierings- og prioriteringsutfordringer som vil påvirke verdiskapingen og velferdsutviklingen. Grafen nedenfor viser økningen per alderskategori for årene 2025, 2030, 2035 og 2040. Fram til 2040 øker antall som er 67 eller eldre med nesten 10300 personer. Dette tilsvarer en vekst på 67 %. Antall i yrkesaktiv alder vokser sannsynligvis med nesten 7000 personer. Dette tilsvarer en vekst på 9 %.

Figur 3 Forventet vekst per alderskategori SSB prognose MMMM alternativ (Kilde SSB)

Diagrammet under viser aldersbæreevne: Forholdet mellom antall personer i yrkesaktiv alder og personer som er eldre enn 67 år. I 2020 er dette forholdet 4,9: For hver person over 67 år er det nesten fem i yrkesaktiv alder. I 2040 er aldersbæreevne senket til 3,2.

Figur 4 Aldersbæreevne (Forholdet mellom personer i yrkesaktiv alder (16-66) og personer som er eldre enn 67) Kilde SSB

2.3 Befolkningsutvikling per delområde

Tabell 1 viser utvikling i antall innbyggere per delområde i kommunen. Økningen var størst i delområde Justvik hvor det bor litt over 4100 personer. Dette er i hovedsak personer som bor på Justneshalvøya. Økningen var også stor i de sentrale delområdene Lund og Kvadraturen. På Søm er det utviklingen på Dvergsnes som sørger for befolkningsøkningen. I Tveit er det boligbygging på Lauvåsen som sørget for økende innbyggertall.

Delområde	2010	2020	Utvikling 2010 – 2020 ↓
Justvik	1976	4127	2151
Lund - Sødal	10595	12659	2064
Kvadraturen - Eg	6387	8303	1916
Søm - Torsvikheia	8850	10699	1849
Tveit	2885	3769	884
Midtre Vågsbygd	8065	8766	701
Nodeland	3354	3973	619
Søgne Østre	6316	6873	557
Søgne Vestre	4187	4701	514
Kongsgård Øvre - Gimlekollen	5496	6001	505
Ytre Randesund	2366	2868	502
Flekkerøy	3110	3527	417
Slettheia	4313	4694	381
Grim - Møllevann - Dalane	5085	5373	288
Stray	1736	1914	178
Hånes - Timenes	4228	4404	176
Mosby	2086	2215	129
Finsland	890	971	81
Brennåsen	1247	1327	80
Hellemyr - Fjellro	3917	3946	29
Uoppgitt delområde	170	171	1
Stokkeland	438	430	-8
Ålefjær	398	389	-9
Tinnheia	3017	2977	-40
Voie - Møvig	6632	6556	-76
Totalsum	97744	111633	13889

Tabell 1 Utvikling antall innbyggere per delområde 2010 - 2020 (Kilde SSB Tabell 04317)

2.4 Alderssammensetning per delområde

Tabell 2 viser alderssammensetning per delområde i 2020. Det er veldig små avvik i antall innbyggere per delområde sammenlignet med tabell 1.

Delområde	0 - 15 år		16-66 år		67 +		Totalsum
	antall	andel	antall	andel	antall	andel	
Flekkerøy	871	24,7 %	2280	64,6 %	376	10,7 %	3527
Voie - Møvig	1224	18,7 %	4406	67,2 %	928	14,2 %	6558
Midtre Vågsbygd	1641	18,7 %	5705	65,1 %	1422	16,2 %	8768
Slettheia	984	21,0 %	3127	66,6 %	583	12,4 %	4694
Hellemyr - Fjellro	987	25,0 %	2703	68,5 %	257	6,5 %	3947
Tinnheia	508	17,1 %	1984	66,6 %	486	16,3 %	2978
Grim - Møllevann - Dalane	888	16,5 %	3824	71,2 %	660	12,3 %	5372
Kvadraturen - Eg	494	5,9 %	6009	72,4 %	1800	21,7 %	8303
Lund - Sødal	1891	14,9 %	8734	69,0 %	2030	16,0 %	12655
Kongsgård Øvre - Gimlekollen	1224	20,4 %	3881	64,7 %	896	14,9 %	6001
Stray	458	23,9 %	1221	63,8 %	235	12,3 %	1914
Mosby	480	21,7 %	1493	67,4 %	243	11,0 %	2216
Justvik	1225	29,7 %	2691	65,2 %	209	5,1 %	4125
Ålefjær	71	18,2 %	263	67,4 %	56	14,4 %	390
Tveit	845	22,4 %	2458	65,2 %	466	12,4 %	3769
Hånes - Timenes	870	19,8 %	2874	65,3 %	660	15,0 %	4404
Søm - Torsvikheia	2599	24,3 %	6961	65,1 %	1134	10,6 %	10694
Ytre Randesund	623	21,7 %	1899	66,2 %	346	12,1 %	2868
Søgne Østre	1354	19,7 %	4346	63,2 %	1174	17,1 %	6874
Søgne Vestre	1082	23,0 %	3121	66,5 %	493	10,5 %	4696
Finsland	223	22,9 %	651	66,9 %	99	10,2 %	973
Stokkeland	85	19,8 %	300	69,8 %	45	10,5 %	430
Nodeland	796	20,0 %	2600	65,5 %	576	14,5 %	3972
Brennåsen	301	22,6 %	866	65,1 %	163	12,3 %	1330
Uoppgitt delområde	28	16,3 %	135	78,5 %	9	5,2 %	172
Totalsum	21752	19,5 %	74532	66,8 %	15346	13,7 %	111630

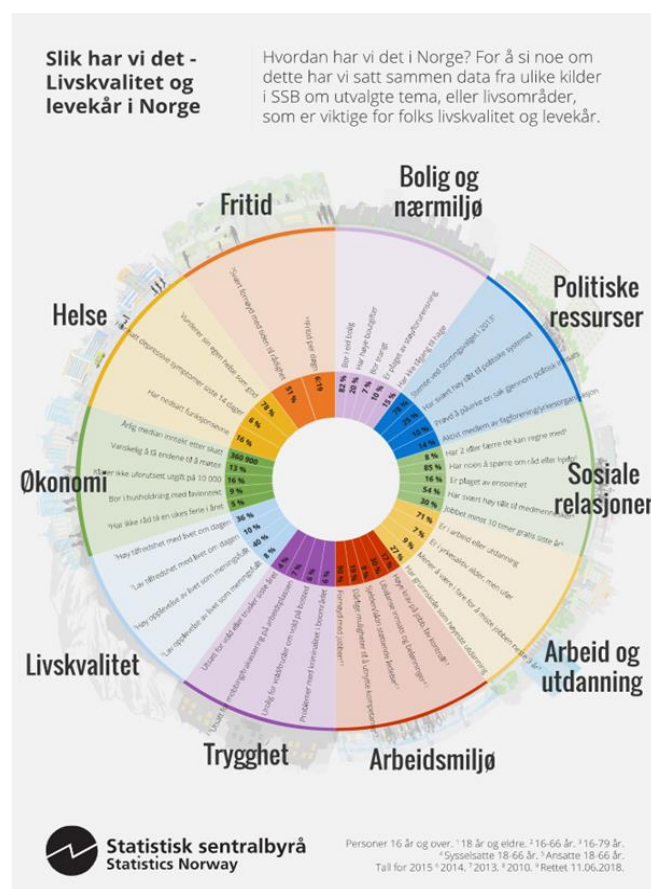
Tabell 2 Alderssammensetning per delområde i 2020 (kilde SSB Tabell 04362)

3 Folkehelse og levekår

3.1 Oversiktsbilde/ Sammendrag

Helse og livskvalitet og påvirkningsfaktorer på folkehelsen er både knyttet til samfunnsforhold og levekår. Levekår er sammensatt og påvirkes av mange faktorer som nærmiljø, politiske ressurser, sosiale relasjoner, arbeid, utdanning, arbeidsmiljø, trygghet, livskvalitet, økonomi og helse. Det er også en sammenheng mellom folks tilfredshet med livet og deres levekår. SSB har laget følgende figur som viser hvordan ulike områder av livet rammer inn befolkningens levekår:

Figur 5: "Levekårshjul". Illustrasjon hentet fra SSBs levekårsundersøkelser.

Levekårsutfordringer har ofte sammensatte årsaker som påvirker hverandre gjensidig. For å løse sentrale utfordringer kreves tverrfaglig innsats på ulike samfunnsområder.

Kristiansand kommune kommer noe dårligere ut enn landsgjennomsnittet når det gjelder de grunnleggende sosioøkonomiske faktorene som inntekt, utdanning og arbeid. Høy sosioøkonomisk status er forbundet med gode levekår, sunne levevaner og god helse.

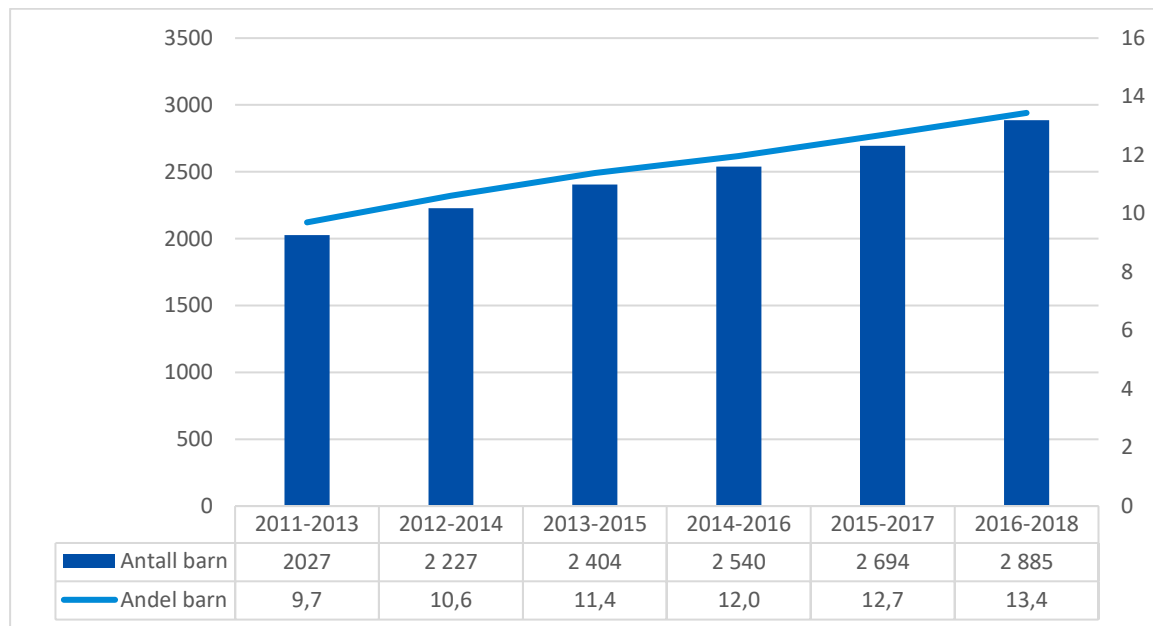
Økt sosial ulikhet i helse og utenforskap er blant de største folkehelseutfordringene lokalt og nasjonalt.

3.2 Utenforskap i utdanningsløp og arbeidsliv

3.2.1 Økende antall barn i lavinntektsfamilier

Det har vært en bekymringsfull økning i antall barn (0-18 år) som lever i familier med vedvarende lavinntekt² de siste årene både nasjonalt og i Kristiansand. Kristiansand ligger godt over landsgjennomsnittet for andel barn i familier med vedvarende lavinntekt, og ligger omtrent på gjennomsnitt for de største kommunene.

Figur 6: Antall og andel barn i Kristiansand som lever i familier med vedvarende lavinntekt, treårsperiode. Kilde: SSB

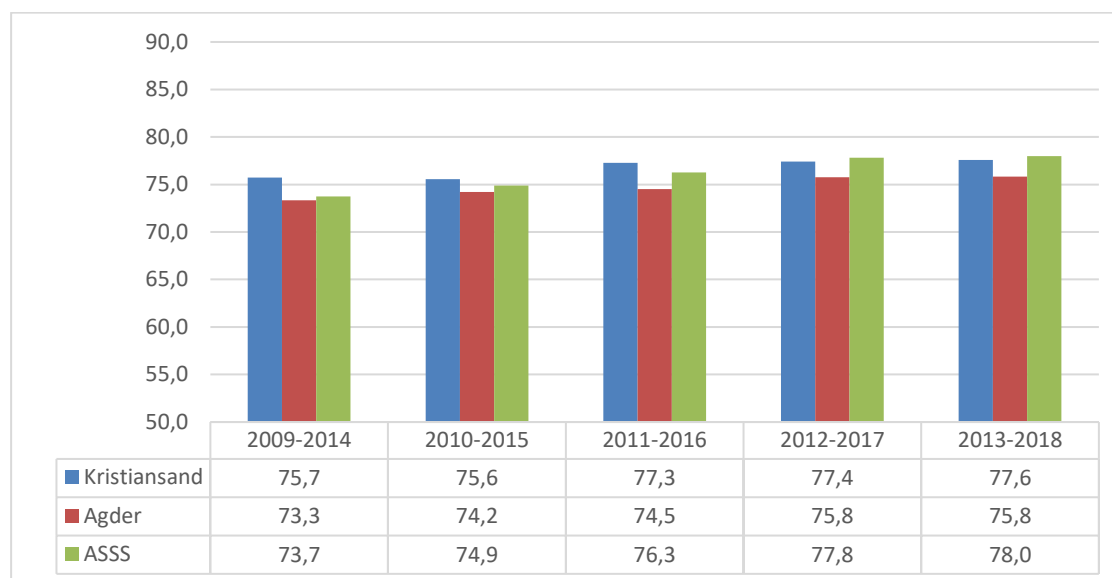
De siste årene har det vært en økning i barn av innvandrerforeldre som lever under lavinntektsgrensen. Statistikk viser også at en høy andel av husholdningene med lavinntekt har lavt utdanningsnivå, og en høy andel barn er knyttet til husholdninger med enslige forsørgere. Problemstillingene og årsaksforholdene knyttet til lavinntekt og fattigdom er komplekse.

² Vedvarende lavinntekt er definert som gjennomsnittlig inntekt etter skatt i en treårsperiode som er under 60 prosent av mediangjennomsnittet i samme treårsperiode. Mer info: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/nesten-111-000-barn-vokser-opp-med-vedvarende-lave-husholdningsinntekter>

3.2.2 Fortsatt mange som ikke fullfører videregående skole

Det har vært en økning i gjennomføring i videregående skole de siste årene. Dette gjelder både lokalt og i andre sammenlignbare kommuner. I grafen under er gjennomføring definert som de som har fullført videregående skole innen 5 år.

Figur 7: Gjennomføring i videregående skole innen fem år. Kilde: SSB

I videregående opplæring skiller man mellom yrkesfaglig studieretninger og studieforberevende program, og det er stor forskjell i gjennomføringsgrad mellom disse. For 2013-2018-kullet var gjennomføringsgrad 89 % for studieforberevende program, mens den var 64 % for yrkesfaglig utdanning. Kjønnsforskjellene er også store ved at 82 % av kvinnene fullfører videregående, mens kun 74 % av mennene gjør det samme. Noe av denne kjønnsforskjellen kan tilskrives at andelen menn er høyere i yrkesfaglige studieretninger. I dag er det for mange ungdom som ikke får sitt førstevalg i valg av studie, noe som påvirker motivasjonen. Det er heller ikke nok lærlingplasser til alle, ved at ikke alle bedrifter tar inn lærlinger.

Tall fra SSB viser at elever som har foreldre med lavt utdanningsnivå i større grad dropper ut av videregående skole. De som ikke fullfører videregående skole har en vesentlig høyere sannsynlighet for å havne utenfor arbeidslivet og ha andre levekårsutfordringer.

3.2.3 Utenfor arbeidslivet

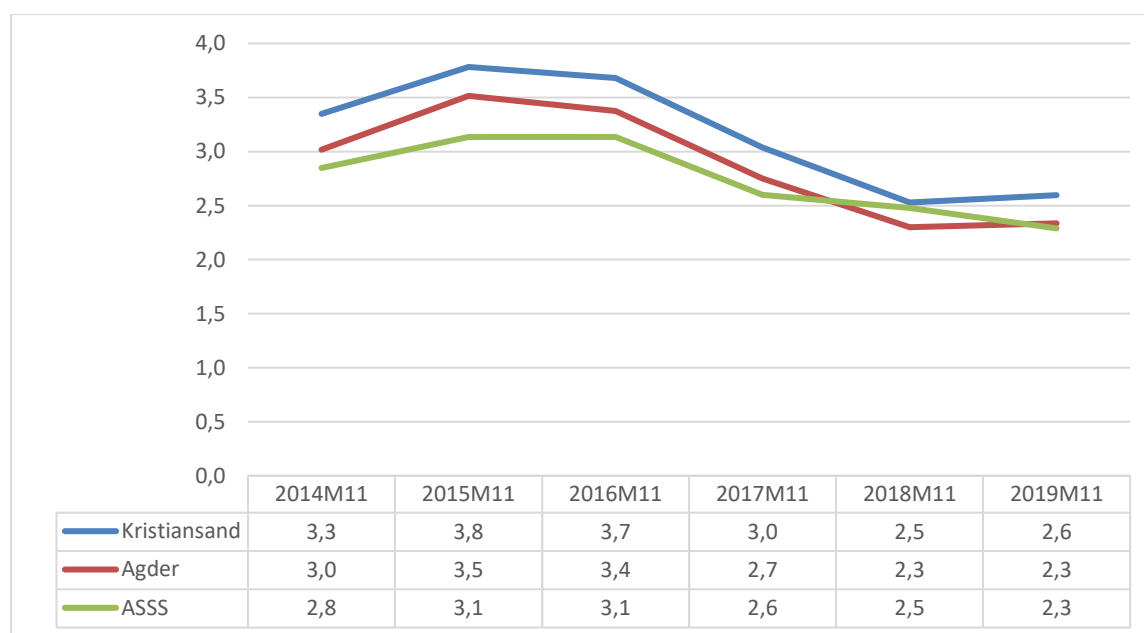
Kristiansand har en lavere yrkesdeltakelse enn andre sammenlignbare kommuner, både for kvinner og menn. På bakgrunn av dette nedsatte bystyret et oppgaveutvalg som skal se på nye måter å få flere i arbeid. I kunnskapsgrunnlaget for dette arbeidet, har man blant annet sett på grupper som er registrert hos NAV og mottar ulike former for livsoppholdsytelser. Man kan dele inn i tre grupper etter hvor langt unna man står arbeidslivet:

- Arbeidssøkere
- Nedsatt arbeidsevne
- Uføre

I tillegg kommer andre grupper som sosialhjelpsmottakere, flyktninger i introduksjonsprogram og deltakere i kvalifiseringsprogrammet. Personer som har vært sykemeldt over en lengre periode er også en utsatt gruppe som kan få utfordringer med å stå i arbeid.

1. Helt arbeidsledige

Blant de som søker arbeid vil man finne de registrerte arbeidsledige. Helt ledige er personer som har vært uten inntektsgivende arbeid i minimum to uker og som er registrert hos NAV som klare for nytt arbeid. Helt permitterte er også inkludert i disse tallene.

Figur 8: Helt arbeidsledige i % av arbeidsstyrken, basert på registerdata. Kilde: SSB/NAV

Grafen viser at arbeidsledigheten økte i forbindelse med oljekrisen 2014-2016, men så har sunket frem mot 2019. Andel arbeidsledige er lavere blant kvinner enn for menn. Kristiansand har en noe høyere andel arbeidsledige enn andre storbykommuner i denne perioden, og dette gjaldt særlig når oljekrisen stod på det verste.

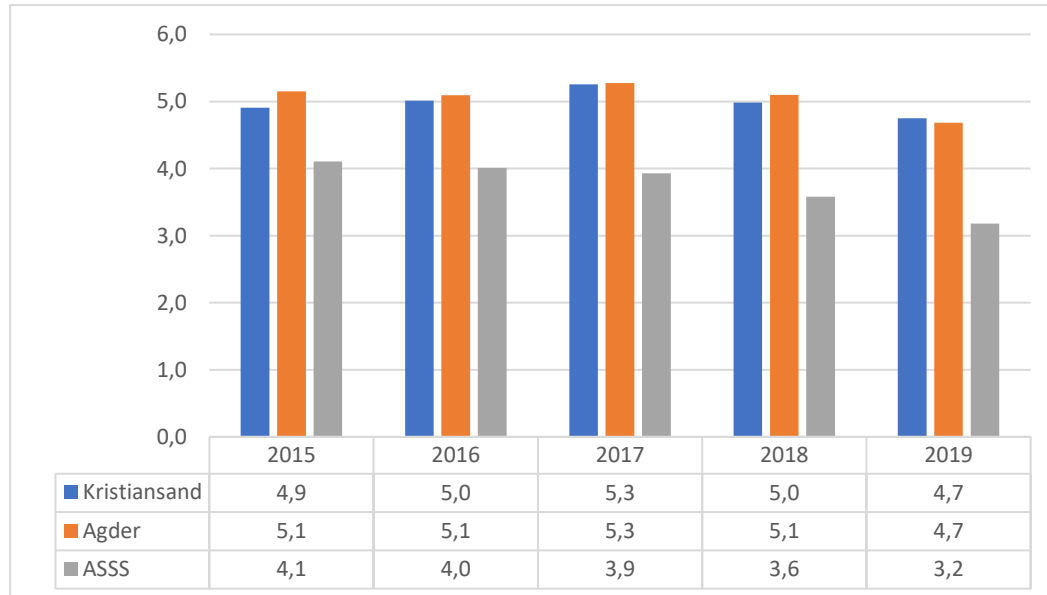
Korona-krisen

Koronakrisen slo for alvor inn i arbeidsmarkedet i midten av mars og har gitt en sterk økning i permitteringer og ledighet. Ledighetsnivået i Kristiansand økte fra 2,7 % den 10.03 til 11,3 % den 24.03, noe som tilsvarer 6.400 helt ledige den 24.03. Foreløpige analyser per mars 2020 viser at ledigheten rammer skjevt i den forstand at svært mange med lav inntekt og lite utdanning blir rammet. Dette har sammenheng med at det er bransjer som handel, reiseliv, servering, transport og private tjenester som har fått de største problemene. Det er mye som er usikkert hvordan situasjonen vil bli fremover, men det kan ta lang tid før situasjonen bedrer seg. Dette skyldes at arbeidsplasser kan forsvinne, og at noen kan få problemer med å starte opp igjen på den måten det var før krisen.

2. Helserelaterte og sosiale ytelser

Kristiansand har en høyere andel personer som har nedsatt arbeidsevne med minst 50 %, enn sammenlignbare kommuner. Om lag 4800 personer er registrert med nedsatt arbeidsevne i Kristiansand. Den mest vanlige ytelsen som gis til personer i denne gruppen er arbeidsavklaringspenger (AAP).

AAP er en midlertidig ytelse som hovedregel innvilges inntil 3 år. I denne perioden er det meningen at man skal avklares i forhold til arbeid, og mange har ulike typer behandling og tiltak med mål om å bedre arbeidsevnen over tid. Statistikk viser at det for unge mottakere under 30 år er det psykisk helseproblematikk som dominerer, mens muskel- og skjelettlidelser blir mer utbredt for eldre aldersgrupper.

Figur 9: Mottakere av arbeidsavklaringspenger av befolkning 18-66 år. Gjennomsnitt pr mnd. pr år. Kilde: NAV

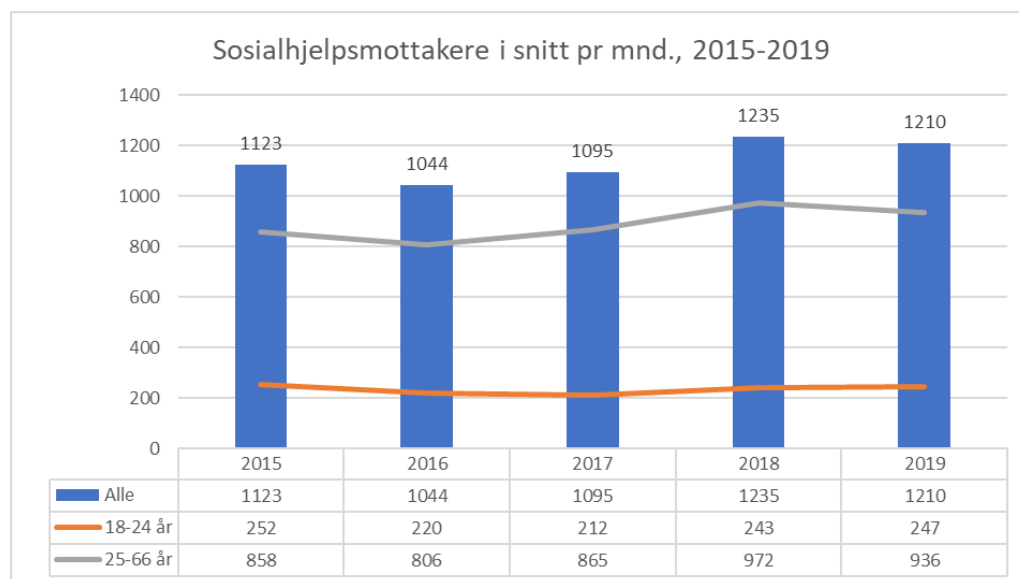
Som grafen viser ligger Kristiansand betydelig over gjennomsnittet i andre storbykommuner (ASSS) i andel av arbeidsfør befolkning som mottar arbeidsavklaringspenger. Fra 1.1.2018 ble det iverksatt omfattende regelverksendringer i AAP-ordningen, som gjorde at mottakerantallet sank

betydelig. Nedgangen har imidlertid vært større i andre storbyer samlet sett enn for Kristiansand. I Kristiansand var det i gjennomsnitt 3.670 personer som mottok AAP pr mnd. 2. halvår 2017, og dette ble redusert til 3.360 2. halvår 2019 (-8,5 %). I samme periode ble mottakerantallet for 10 storbykommuner i Norge redusert fra 47.850 til 39.330. Dette gir en reduksjon på 17,8 %.

Sosialhjelpsmottakere

Det vil ikke være alle som oppfyller kravene til arbeidsavklaringspenger eller andre statlige ytelser. Andre vil også være i en økonomisk situasjon hvor andre ytelser ikke er tilstrekkelig. Disse vil da kunne få økonomisk sosialhjelp.

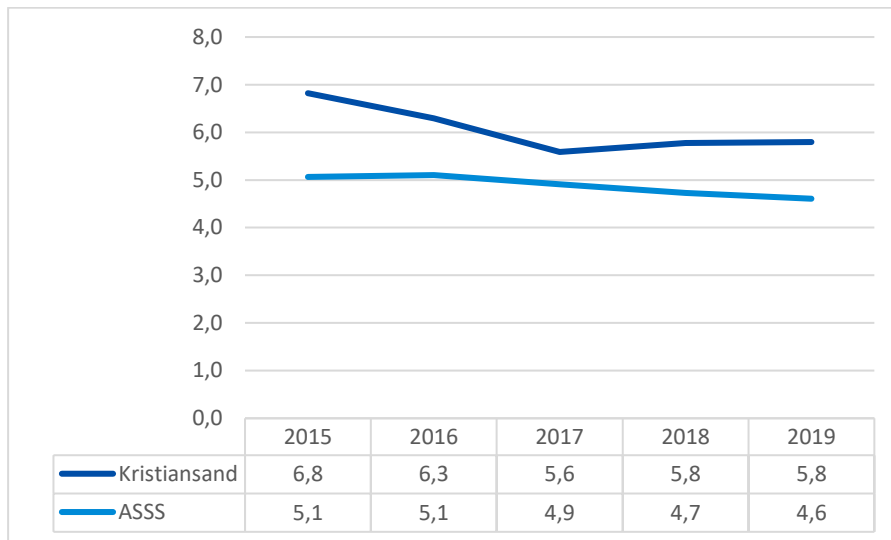

Figur 10: Sosialhjelpsmottakere i Kristiansand fordelt på to aldersgrupper, gjennomsnitt pr mnd. Kilde: SSB

Kristiansand opplevde en sterk økning i sosialhjelpsmottakere fra 2012-2014, og så en nedgang i perioden 2015 til første halvår av 2017. Mottakerantallet steg deretter kraftig i 2018 og fortsatte på et høyt nivå i 2019. Fra 2017-2018 var det en sterk økning i antall voksne sosialhjelpsmottakere, mens det fra sommeren 2018 og i 2019 kom en sterkere økning blant unge sosialhjelpsmottakere. En mer finmasket aldersfordeling viser at om lag 35-40 % av alle sosialhjelpsmottakere er under 30 år. Det er en høyere andel menn enn kvinner som mottar sosialhjelp. I forbindelse med tidligere sosialhjelpsanalyser har det blitt gjort kartlegging av utfordringer blant unge som mottar sosialhjelp. I disse kartleggingene kommer det frem at en høy andel har droppet ut av videregående opplæring. Mange har også ulike former for psykisk helseproblematikk, og sammensatte utfordringer.

SSB lager statistikk som viser hvor stor andel blant ulike aldersgrupper som har mottatt sosialhjelp i løpet av året. Her har Kristiansand ligget høyt på andel unge sosialhjelpsmottakere, men hadde en nedgang i perioden 2015-2017. Fra 2018 er det igjen tegn til at Kristiansand øker avstand til andre storbykommuner i andel unge som mottar sosialhjelp.

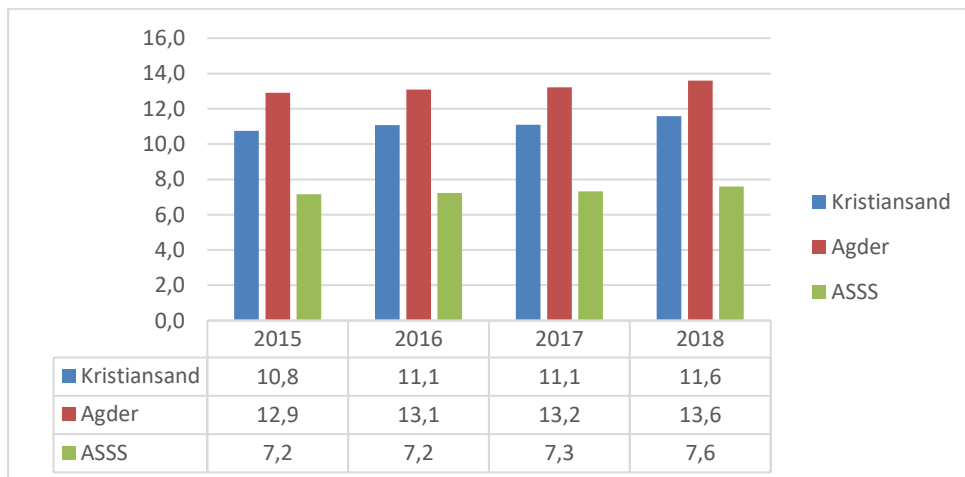

Figur 11: Andel av befolkning i alderen 18-24 år som har mottatt minst en sosialhjelpsutbetaling pr år i Kristiansand sammenlignet med bykommunene i ASSS-samarbeidet. Kilde: SSB

Grafen viser at det i 2019 var 5,8 % av ungdommer i alderen 18-24 år som mottok en eller flere sosialhjelpsutbetalinger. Gjennomsnittet i andre storbykommuner lå på 4,6 %.

3. Høy andel uføre

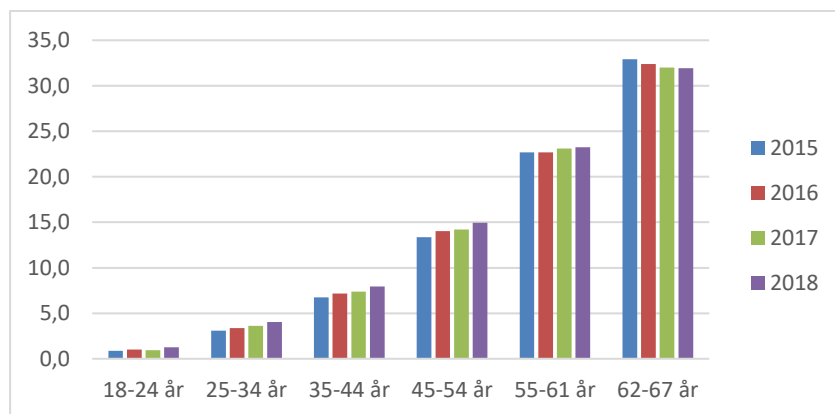
Dersom personer ikke er i stand til å ha inntektsgivende arbeid, eller har en varig nedsatt arbeidsevne vil man etter hvert ha rett til uføretrygd.

Figur 12: Mottaker av uføretrygd i andel av befolkning 18-66 år. Unike personer som har mottatt uføretrygd i minimum en måned i løpet av året i Kristiansand, Agder og ASSS-kommunene. Kilde SSB

Grafen over viser at Kristiansand også ligger høyere enn sammenlignbare bykommuner (ASSS) i andel av befolkning som mottar uføretrygd. Det er klare kjønnsforskjeller ved at en høyere andel kvinner mottar uføretrygd. Den største tilgangen til uføretrygd er av personer som har mottatt arbeidsavklaringspenger tidligere. Mottak av arbeidsavklaringspenger er størst i de yngre aldersgruppene for dermed å avta gradvis over 50 år. Derimot er mottakere av uføretrygd sterkt økende med alder, som grafen under viser.

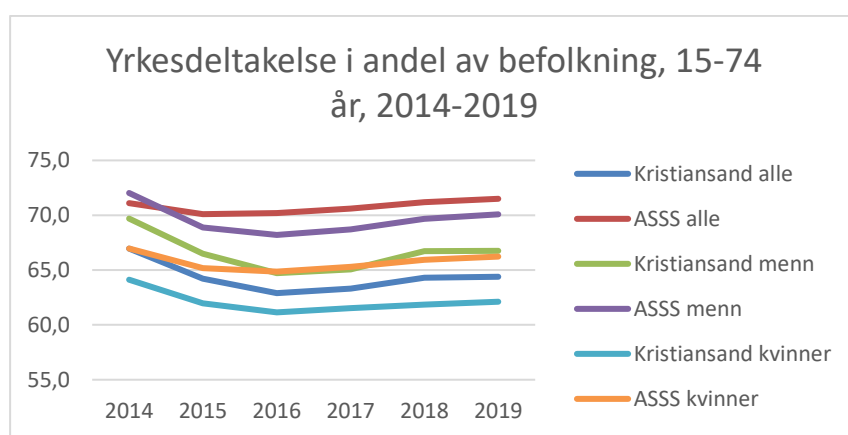

Figur 13: Andel av befolkning i ulike aldersgrupper som har mottatt uføretrygd minimum en måned pr år. Kilde: SSB

På tross av at det fortsatt er en relativt liten andel som mottar sosialhjelp under 30 år, så har det vært en sterk økning de siste årene i antall unge som mottar uføretrygd. Dette er både en nasjonal og lokal trendutvikling som er bekymringsfull. Tall fra oppgaveutvalget viser at antall som mottar uføretrygd under 30 år økte med 315 personer i Kristiansand fra 2009-2019, en økning på 180 %. Det er også slik at det er flest kvinner som mottar uføretrygd.

3.2.4 Lavere yrkesdeltakelse enn i andre storbykommuner

Yrkesdeltakelse (sysselsetting) er definert som en andel av den arbeidsdyktige befolkning som har inntektsgivende arbeid av minst 1 times varighet i referanseuken.

Figur 14: Sysselsetting i Kristiansand og andre storbyer, 2014-2019, fordelt på kjønn. Kilde SSB

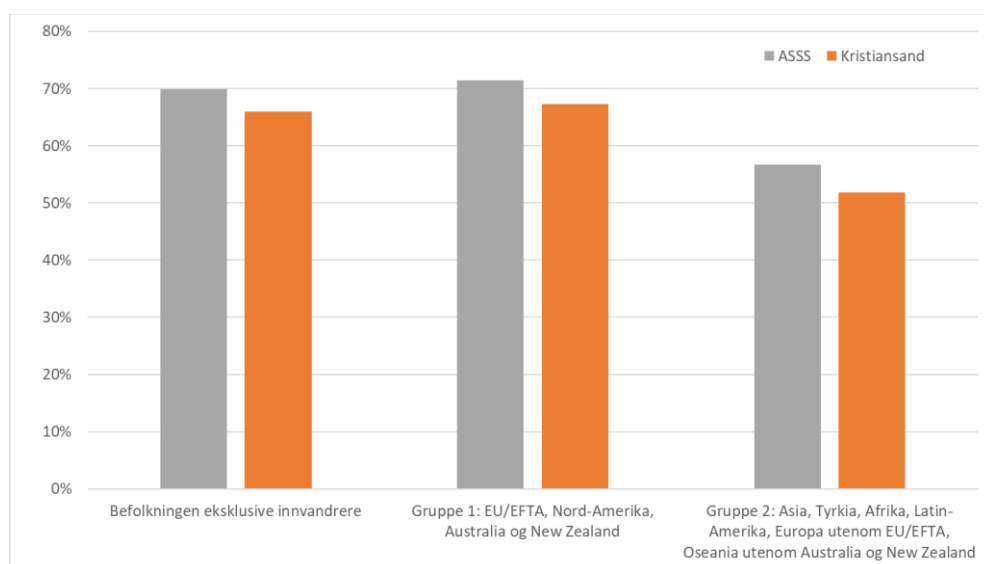

Grafen viser en nedgang i yrkesdeltakelse som følge av oljekrisen i 2014-2016, som rammet landsdelen hardt. Kristiansand ligger lavere i yrkesdeltakelse en gjennomsnittet i andre storbykommuner, og dette gjelder både for kvinner og menn. I Kristiansand er det også flere kvinner som velger å jobbe deltid enn i andre deler av landet. Dette utgjør en betydelig restarbeidsevne for landsdelen.

3.2.5 Lavere yrkesdeltakelse også blant innvandrere

Kristiansand har en lavere sysselsetting blant innvandrere enn andre storbykommuner. Dette gjelder både for vestlige og ikke-vestlige innvandrere. Det er imidlertid verdt å merke seg at sysselsetting blant vestlige innvandrere i liten grad avviker fra befolkningen for øvrig. Den lave yrkesdeltakelsen blant innvandrere skyldes i hovedsak lavere yrkesdeltakere for personer fra ikke-vestlige land.

Kristiansand har over tid vært en av de kommunene som har bosatt flest flyktninger, og sammenlignet med et gjennomsnitt for storbykommuner er det relativt sett flere innvandrere i Kristiansand som kommer fra ikke-vestlige land.

Figur 15 Andel sysselsatte per innvandrerkategori i Kristiansand og bykommunene i ASSS-samarbeidet (Kilde SSB 11607) Begge kjønn / Alder 15-74 / 4. kvartal 2019

3.3 Helseadferd

3.3.1 Tobakk

Folkehelseundersøkelsen blant voksne i Agder i 2019³ viste at det er i underkant av 8 % av den voksne befolkningen som røyker daglig. De med lang utdanning røyker langt sjeldnere enn de med kort utdanning. Ungdata-undersøkelsen⁴ i 2019 viste at 1 % av elevene på ungdomstrinnet og 3 % av elevene i videregående skole var dagligrøykere. På ungdomstrinnet er det under 2 % som bruker snus daglig. Dette øker betydelig med alderen, særlig for gutter. I 3. år på videregående skole bruker vel 20 % snus daglig eller ukentlig. Dette samsvarer med Folkehelseundersøkelsen, der unge voksne er den gruppen som bruker mest snus. Fra 20 års alder faller bruken betydelig, særlig for kvinner.

3.3.2 Alkohol og rus

Alkohol er årsak til betydelig mer helsemessige og sosiale problemer i samfunnet enn narkotika. De ti prosentene som drikker mest, står for om lag halvparten av det totale forbruket. Jo høyere alkoholforbruket er i befolkningen, jo flere er det som har et risikofyllt alkoholbruk. Totalforbruket er derfor en god indikator på hvor mange som har et svært høyt alkoholinntak, og dermed økt risiko for helsemessige og sosiale skader (Kilde: khp.fhi.no 2018). Mellom 10-20 % av befolkningen får en ruslidelse i løpet av livet. Skadelig bruk eller avhengighet av alkohol er den hyppigst forekommende ruslidelsen i Norge. Ungdataundersøkelsen viser at ungdom i alle tre kommuner ligger godt under landssnittet når de rapporterer om de har vært beruset.

3.3.3 Fysisk aktivitet

Andelen i Kristiansand som rapporterer moderat fysisk aktivitet i minst 30 minutter minst fem dager i uka ligger rett over gjennomsnittet for Agder. Ser vi denne andelen fordelt på kjønn og utdanningsnivå, øker andelen som rapporterer minst 30 minutter moderat fysisk aktivitet fem dager i uka eller mer. Dette gjelder for både kvinner og menn med utdanningslengde/ utdanningsnivå. Det er i underkant av 13 % med utdanning på videregående nivå og ca. 21-22 % med universitetsutdanning 4+ år som rapporterer om minst 30 minutter moderat fysisk aktivitet fem dager i uka eller mer. Aldersgruppa 18-29 år rapporterer om mer fysisk aktivitet enn de eldre aldersgruppene.

	Kristiansand (justert)	Snitt regioner ⁵ i Agder
Minst 30 min. moderat fysisk aktivitet 4+ dager i uken	19 %	18,15 %
Antall timer stillesitting i hverdagen	6,7 timer	6,47 timer

Tabell 3: Andel som oppgir minst 30 minutter moderat fysisk aktivitet 4+ dager i uken, og antall timer stillesitting i hverdagen. Kilde: Folkehelseundersøkelsen i Agder 2019

³ <https://www.fhi.no/publ/2020/folkehelseundersokelsen-agder-2019/>

⁴ Ungdataundersøkelsen er lokale ungdomsundersøkelser som gjøres i kommuner og fylkeskommuner over hele landet. Undersøkelsen innebærer at skoleelever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring svarer på spørsmål om ulike sider ved livet sitt. <http://www.ungdata.no/>

⁵ I Folkehelseundersøkelsen for Agder er det brukt følgende regioner: Lister, Setesdal, Kristiansandsregionen, Østre Agder, Arendal, Grimstad og Nye Lindesnes

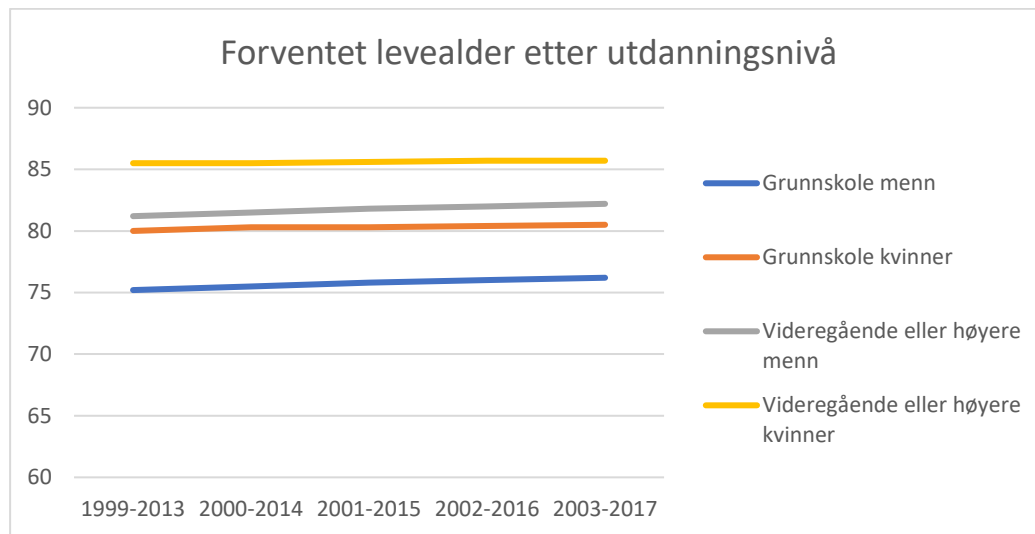

Kristiansand har signifikant mer stillesitting enn gjennomsnittet for Agder sett under ett. Kvinner og menn med høyskole- eller universitetsutdannelse rapporterer om betydelig mer stillesitting sammenlignet med kvinner og menn grunnskole- eller videregående- utdanning. Kvinner og menn i aldersgruppa 18-29 år rapporterer > 1 time mer stillesitting i hverdagen enn kvinner og menn i aldersgruppa 70 +.

3.4 Helsetilstand i befolkningen

3.4.1 Sosial ulikhet i helse

Sosial ulikhet i helse beskrives som systematiske forskjeller i helsetilstand avhengig av bakgrunnsfaktorer som inntekt, utdanning, yrke og bosted. Ofte presenteres sammenhenger mellom helse og den bakgrunnsfaktoren det foreligger informasjon om. Med få unntak er det slik at jo bedre en person er stilt med tanke på økonomi, utdanningsnivå og bosted, jo bedre er helse og levevaner. I likhet med resten av landet er det i Kristiansand nesten 10 års forskjell i forventet levealder mellom menn med grunnskole som høyeste utdanning og kvinner med videregående eller høyere utdanning. Forskjellene mellom de med lavest og høyest inntekt er enda større.

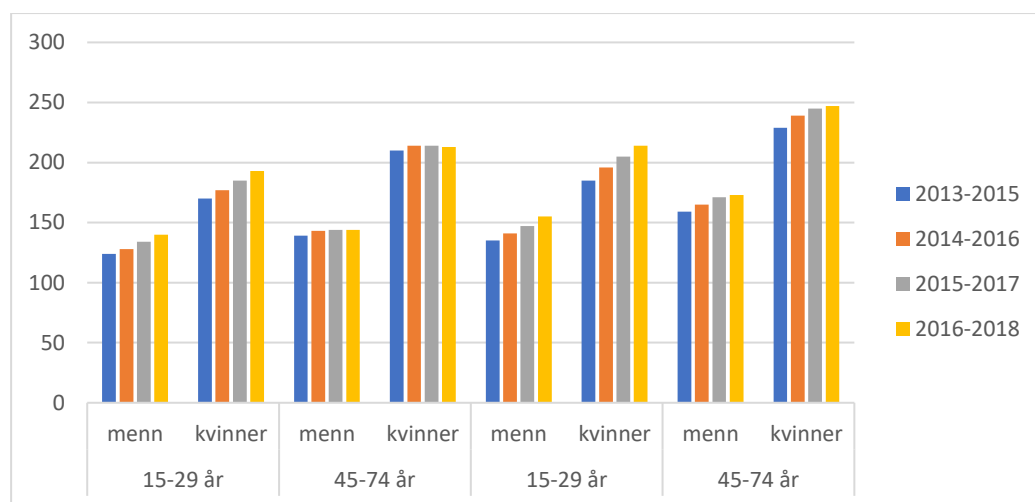

Figur 16: Forventet levealder etter kjønn og utdanningsnivå. Kilde: FHI

3.4.2 Psykisk helse

Psykiske lidelser er den vanligste årsaken til å bli varig arbeidsufør tidlig i livet. Depresjon/psykiske plager er økende problem blant unge og voksne. Det er flere kvinner enn menn som er brukere av primærhelsetjenesten grunnet psykisk uhelse. Ungdata-undersøkelsene viser at en høy andel ungdommer angir psykiske symptomer eller plager, med en betydelig kjønnsforskjell; mer enn dobbelt andel jenter. De tre ungdataundersøkelsene indikerer at andelen ungdom med høy grad av depressivt stemningsleie er stigende. Folkehelseundersøkelsen i Agder (2019) viser at psykisk helse og tilfredshet med tilværelsen oppleves bedre med alderen hos voksne, selv om psykiske helseproblemer er en vanlig årsak til bruk av helse- og velferdstjenester.

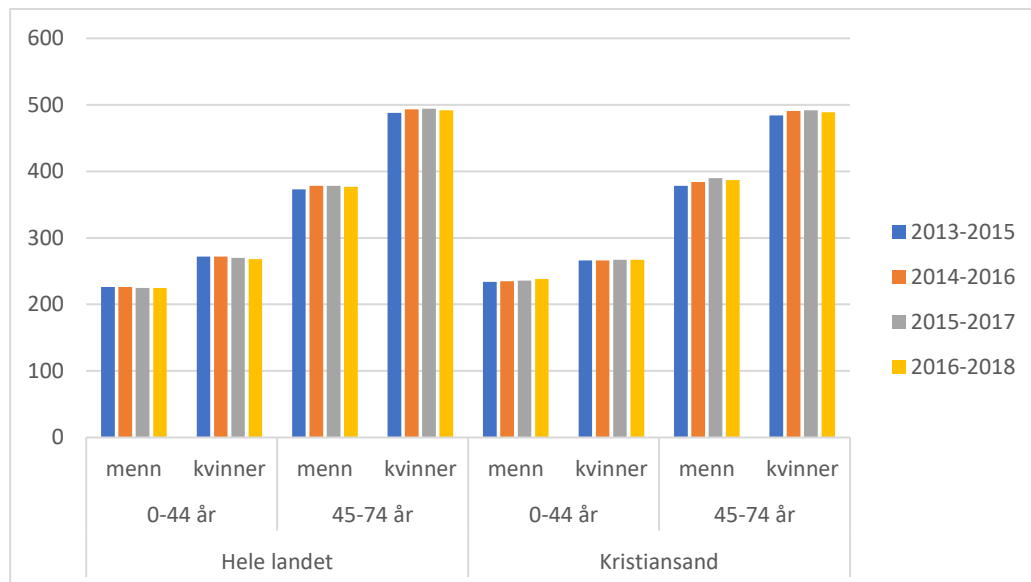
Figur 17: Brukere i primærhelsetjenesten pr 1000 innb., psykiske symptomer og lidelser, fordelt på aldersgrupper. Kilde: FHI

3.4.3 Fysisk helse

I Norge er det blant den voksne befolkningen blitt nesten uvanlig å være normalvektig. Forholdet mellom høyde og vekt uttrykkes ofte som kroppsmasseindeks (KMI). KMI >25 indikerer overvekt, KMI >30 indikerer fedme. Drøyt 17% av deltakerne i Folkehelseundersøkelsen (2019) anga at de hadde KMI tilsvarende fedme. Overvekt eller fedme rammer 1 av 5 barn, 1 av 4 ungdom og ca. 2 av 3 voksne. Overvekt og fedme er risikofaktor for en rekke fysiske og psykiske lidelser. Personer med lav sosioøkonomisk status har større grad av overvekt.

En stor gruppe som er i kontakt med primærhelsetjenesten har ulike muskel- og skjelettplager og – sykdommer. Her er det også en klar overvekt med kvinner, og antall personer med slike lidelser øker med alderen. Muskel- og skjelettplager er også en stor årsak til helse- og uførerelaterte ytelser i NAV.

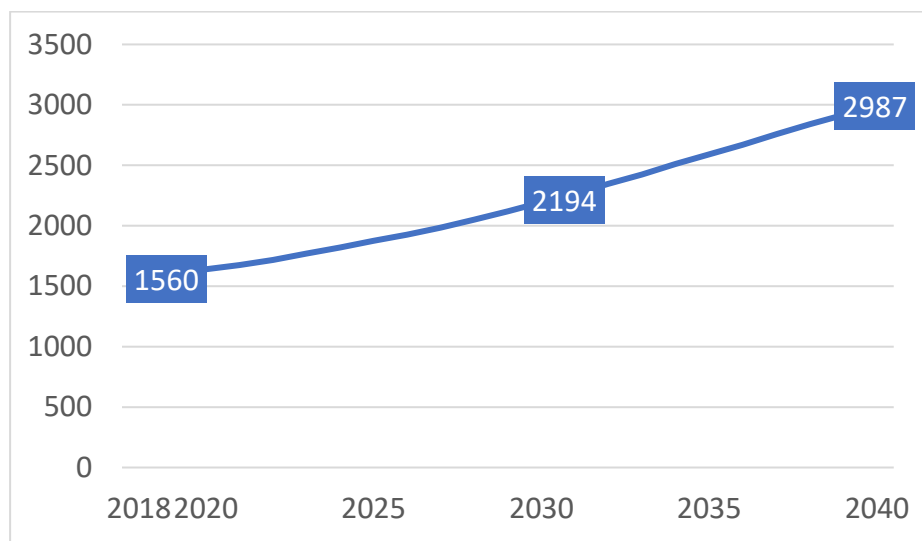

Figur 18: Brukere i primærhelsetjenesten pr 1000 innb., muskel- og skjelett plager og sykdommer. Alder og kjønn. Kilde: FHI

3.4.4 Helse blant eldre

Folkehelseundersøkelsen i Agder (2019) viser at de eldre som besvarte undersøkelsen var mer fornøyd med tilværelsen, trivdes bedre i nærmiljøet, var i større grad sosialt engasjert og hadde mindre psykiske plager og søvnvansker enn de som var yngre. Eldre med store helseutfordringer og demenstilstand er trolig underrepresentert i slike undersøkelser. Selv om mange eldre opplever å klarer seg bra, viser det seg at med økende alder øker bruken av helse- og omsorgstjenester. Dette kan ha sammenheng med økte forventninger, at flere tilstander kan behandles og at flere når en svært høy alder hvor mange utvikler demens og det er stort behov for helse- og omsorgstjenester. Med økende alder vil flere ha flere samtidige sykdommer. Dette vil øke kompleksiteten og krav til kompetanse i helse- og omsorgstjenesten.

Figur 19: Framskrivning av personer med demens fram mot 2040. Kilde: FHI/SSB, bearbejdet av Kristiansand kommune

Basert på nasjonale tall og lokal prognose er det antatt at personer med demens vil dobles i den norske befolkningen fram til 2040. Dette er kanskje det enkeltstående utviklingstrekket som vil få størst konsekvenser når det gjelder behovet for helse- og omsorgstjenester framover.

4 Næringsutvikling og verdiskaping

4.1 Globale utviklinger påvirker og utfordrer lokalt næringsliv

Det har vært god vekst i norsk økonomi siden 2016. Oppgang internasjonalt, bedret kostnadmessig konkurranseevne og høyere oljepris har bidratt til den positive utviklingen. Lave renter har trukket i samme retning. Veksten i fastlandsøkonomien har imidlertid avtatt siden sommeren 2019. Veksten har avtatt i alle næringer, men mest i varehandel og bygge- og anleggsbransjen. God vekst i tjenesteytende næringer har bidratt til å holde den samlede produksjonsveksten oppe.

Norges Bank anslo i desember 2019 veksten i fastlandsøkonomien til å avta til 1,9 % i 2020, og videre til 1,4 % i 2021 og 2022. Lavere vekst i investeringene bidrar til å dempe veksten i norsk økonomi.

Etter dette, har verdensøkonomien blitt rystet av to uforutsette hendelser, utbruddet av koronaviruset i januar 2020, og et dramatisk fall i oljeprisen. Reduksjonen i oljeprisen er forårsaket først og fremst av priskrigen mellom Saudi-Arabia og Russland etter at Opec-forhandlingene brøt sammen i mars i år. Dette får store konsekvenser for norsk næringsliv, og per mars 2020 er det er vanskelig å si hvilke utfordringer som kommer.

De siste årene har det vært en relativt lav og stabil kronekurs. Isolert sett er det et positivt bidrag til norsk økonomi ved at den kostnadmessige konkurranseevnen for norske bedrifter bedres. Denne effekten trekker i retning av økt nettoeksport og kan bidra til økte investeringer. Samtidig gjør en svak krone at importerte varer og tjenester blir dyrere. Dette bidrar også til at husholdningens disponible realinntekt reduseres og kan føre til dempet vekst i konsumet. Den siste tiden har det vært store svingninger i valutakursene, og kronekursen har vært rekordlav. Dette påvirker økonomien og bringer større usikkerhet i næringer knyttet til eksport.

Oljeprisen påvirker oljeselskapenes investeringer og deres etterspørsel etter lete- og produksjonsutstyr. Sørlandet har en betydelig leverandørindustri knyttet til olje- og gass. For Kristiansand innebærer dette på kort sikt at store bedrifter som NOV, MH Wirth og Cameron Sense og underleverandører må justere sin produksjonskapasitet og bemanning.

Sist dette skjedde ved oljekrisen i 2015/2016, ble den sysselsettingsmessige effekten vesentlig avdempet ved at kompetansen fra leverandørindustrien ble absorbert i andre bransjer. Krisen i 2020 med uroen i internasjonal økonomi og den pågående pandemien er annerledes ved at den rammer store deler av næringslivet.

For å redusere helsemessige effekter av pandemien har regjeringen innført en rekke tiltak. Disse tiltakene har ført til store endringer i nordmenns hverdag og vaner. Flere bransjer har blitt pålagt å stenge aktiviteten for å redusere smittefaren, mens andre har mistet inntektsgrunnlaget sitt som følge av endringene. Andre bedrifter har utfordringer med å holde aktiviteten i gang som følge av at medarbeidere er syke, i karantene eller utstrakt bruk av hjemmekontor.

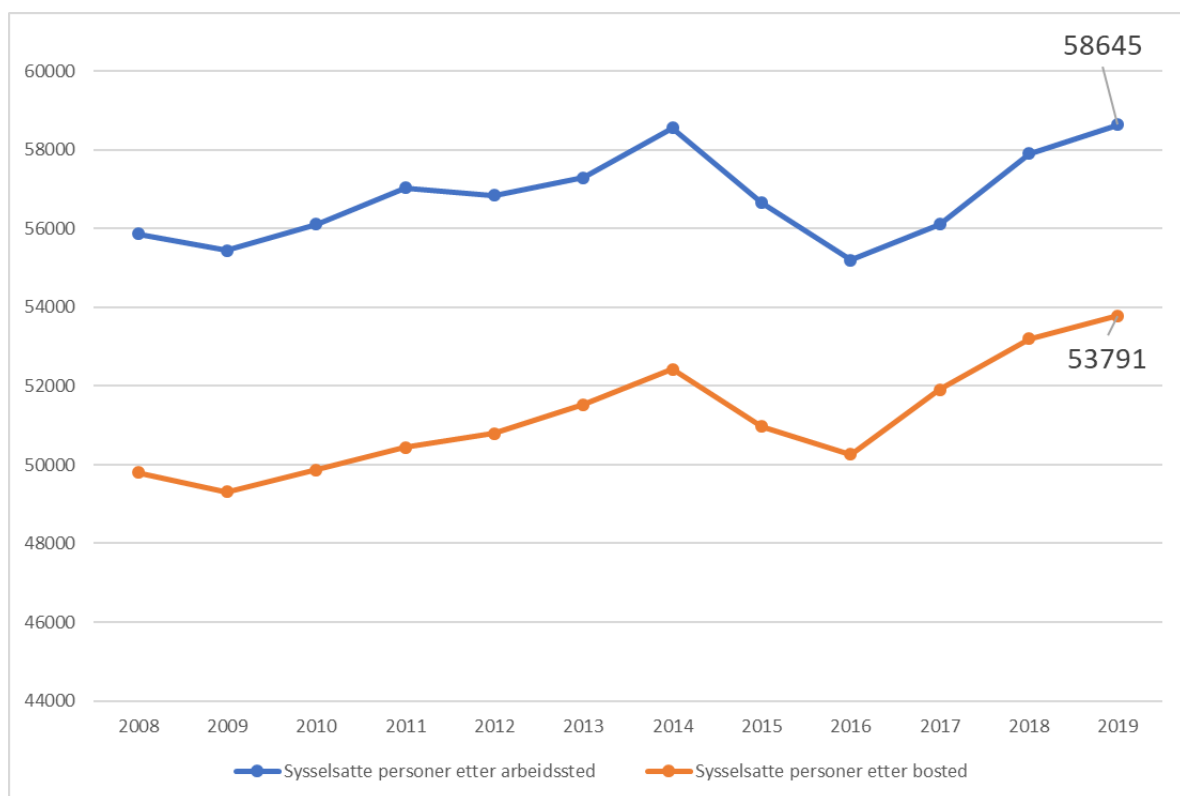
Virksomheter i tjenesteytende næringer har blitt stengt, eller mistet sitt inntektsgrunnlag som følge strenge restriksjoner som åpningstid og antall gjester. Fysiske butikker er et eksempel på virksomheter som har mistet sitt inntektsgrunnlag, med unntak av matbutikker. Butikker som gir levende bymiljø og skaper liv til sentrumsområder kan få utfordringer med å overleve. Dette er en bransje som har mange sysselsatte, og særlig medarbeidere uten høyere utdanning.

Landsdelen har en stor reise- og opplevelsesnæring som totalt sysselsetter mange, spesielt i høysesongen fra april-september. Denne næringen består ofte av små bedrifter med få ansatte, og mange har lave krav til utdanning. I tillegg sysselsetter denne næringen mange unge gjennom sommerjobber. Det aller meste av inntjeningen til reise- og opplevelsesbedriftene kommer i høysesongen fra april-september, men desidert mest i juli. Endringer i publikums reisemønster og ferieplaner vil føre til at denne bransjen vil få store utfordringer fremover.

4.2 Yrkesaktive fordelt på næringer

Arbeidsstyrken er næringslivets klart viktigste ressurs, og god utnyttelse av denne ressursen er avgjørende for den samlede verdiskaping og velferd. Høy yrkesdeltakelse er en forutsetning for høy verdiskaping. Antall yrkesaktive med arbeidssted Kristiansand var ved utgangen av 2019 på samme nivå som før oljekrisen i 2015. Per 4. kvartal 2019 var det 58 645 personer som arbeidet innenfor kommunegrensen til Kristiansand. Samtidig er det 53 791 innbyggere i Kristiansand kommune som er i arbeid. Kommunene i og rundt Kristiansand har et godt integrert felles bo- og arbeidsmarked. Det innebærer at innbyggere pendler fra nabokommunene til Kristiansand for å arbeide, og at bosatte i Kristiansand pendler til omkringliggende kommuner for å arbeide.

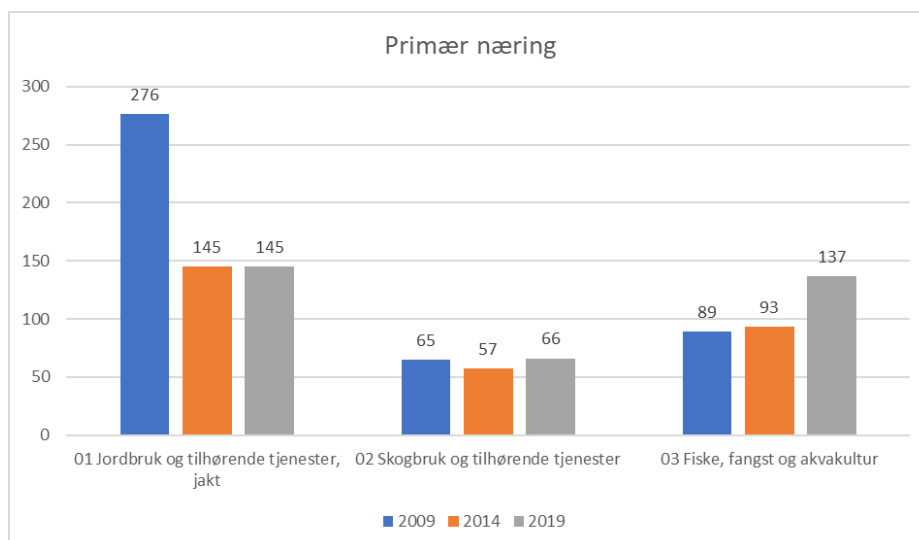
Figur 20 Antall sysselsatte etter arbeids- og bosted (Kilde SSB)

Figur 21 Utvikling sysselsatte etter arbeidssted fordelt per sektor (Kilde SSB)

Som følge av finanskrisen i 2008 sank sysselsettingen i privat sektor. Fra og med 2009 økte sysselsettingen igjen, men frem til 2012 var veksten svakere enn sysselsetningsveksten i offentlig sektor. Nedgangen i 2014 og 2015 skyldes fallet i oljeprisen og var særlig knyttet til leverandørindustrien for olje- og gass.

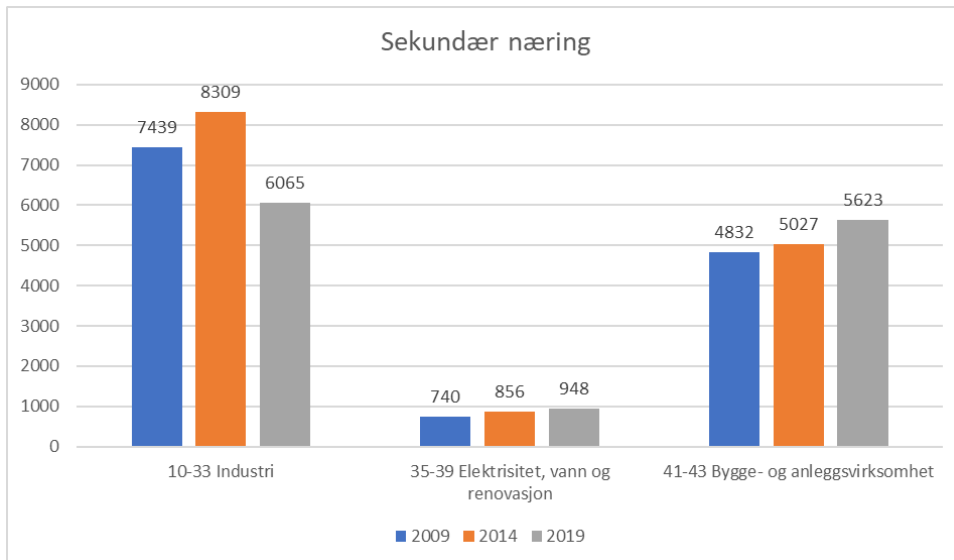
Sysselsettingen i primærnæringene i Kristiansand er lav, og utgjør bare 0,60 % av samlet antall sysselsatte i kommunen. De siste årene har det vært en reduksjon i sysselsettingen i hovedsak knyttet til jordbruk.

Figur 22 Sysselsatte i primærnæringen (Kilde SSB)

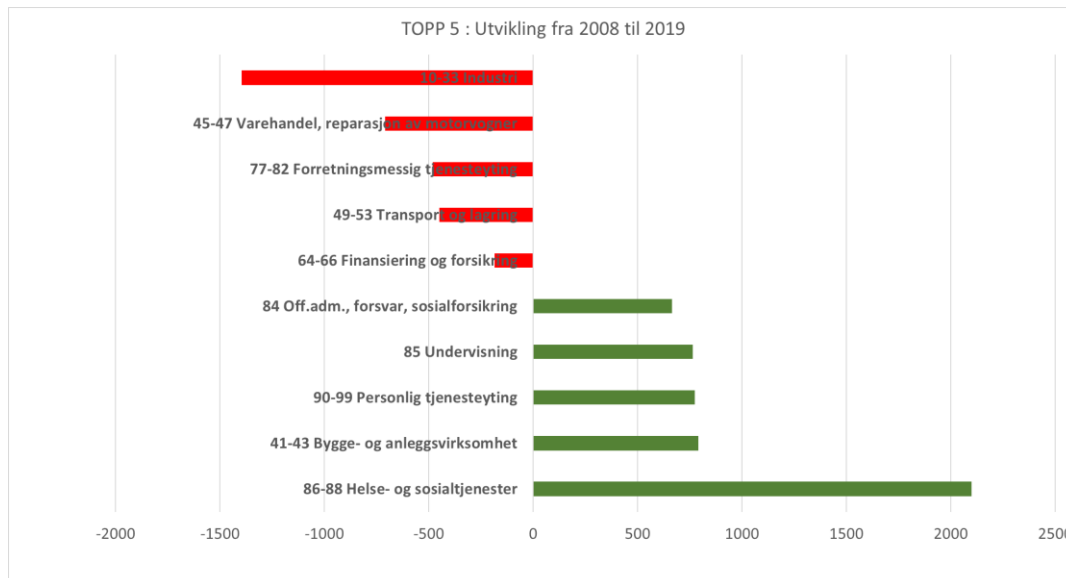

Sekundærnæringene omfatter næringer innen industri, bergverk, oljeutvinning og bygg og anleggsvirksomhet, og er en betegnelse på de næringer som bearbeider råvarer. Dette er næringer som står særlig sterkt på Sørlandet, og som påvirkes av konjunktorene i økonomien. Sysselsettingen økte i perioden 2008 til 2014, men i perioden etter 2014 har sysselsettingen gått noe tilbake. Dette skyldes først og fremst den nedgangsperioden industrien har vært igjennom. I 2017 økte sysselsettingen innen bygg- og anleggsbransjen og utgjør 21 % av de yrkesaktive innen sekundærnæringene i kommunen.

Figur 23 Sysselsetting i sekundærnæring (Kilde SSB)

Tertiærnæringene som omfatter serviceytende og tjenesteytende næringer, har økt antall sysselsatte siden 2008. Veksten er hovedsakelig knyttet til offentlige virksomhet innenfor helse- og sosialtjenester, offentlig administrasjon og undervisning i tillegg til personlig tjenesteyting. I kategorien privat tjenesteyting har det bare vært en beskjeden økning i sysselsatte innenfor overnatting og servering. Det har imidlertid vært en større nedgang i sysselsettingen innen varehandel, teknisk- og forretningsmessig tjenesteyting, transport og informasjon- og kommunikasjonsteknologi.

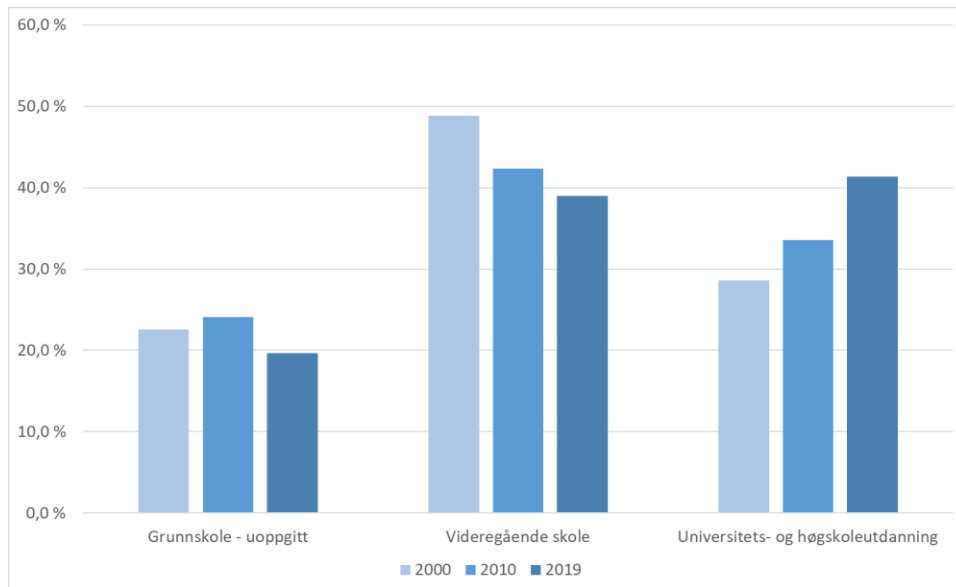

Figur 24 Topp 5 utvikling Tertiær næring fra 2008 – 2019 (Kilde SSB)

Størst nedgang i sysselsettingen i perioden 2008 – 2019 har funnet sted innen industri, varehandel og reparasjon av motor- kjøretøyer, forretningsmessig tjenesteyting, transport og lagring og finansiering og forsikring. Veksten har vært størst innen helse- og sosialtjenester, bygge- og anleggsvirksomhet, personlig tjenesteyting, undervisning og offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring.

4.3 Det er kamp om kompetansen

Store deler av verden opplever demografiske utfordringer hvor det fødes færre og det blir stadig flere eldre. Dette får konsekvenser for næringslivet ved at færre kommer inn i arbeidsmarkedet enn de som går ut. Det er kamp om kompetansen, og rekruttering til mange yrker er allerede en utfordring. I Kristiansand har 19,7 % av den yrkesaktive befolkning mellom 15 og 74 år ikke oppgitt eller grunnskole og 39,0 % videregående skole som høyeste utdanning. Andel som har universitetsutdanning, både kort og lang, er 41,3 %. Kristiansand ligger omtrent på landsgjennomsnittet, men sammenliknet med øvrige storbyer har Kristiansand den laveste andel av befolkningen med høyere utdanning.

Figur 11 Utdanningsnivå sysselsatte mellom 15 og 74 i Kristiansand. Kilde: (SSB)

Over 60 % av bedriftene som har besvart Næringslivets hovedorganisasjons (NHO) kompetansebarometer i 2019 oppgir at de har et udekket kompetansebehov. Behovet er størst innen håndverksfag, ingeniører og tekniske fag. Virksomheter i vår region opplever at det er utfordrende å rekruttere kompetent arbeidskraft, både faglærte og kandidater med høyere utdanning. Det å bidra til bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse, spesielt innen fagopplæringen, er en viktig utfordring for Kristiansand og regionen. Kampen om kompetansen er global, og det må arbeides systematisk og langsiktig med å tiltrekke og beholde kompetanse i regionen.

4.3.1 Mangel på fagutdannede

Også NAVs bedriftsundersøkelse for 2019 bekrefter etterspørselen etter kompetanse på videregående nivå, fagbrev eller fagskole. 79 % av behovet gjelder fagutdanning og omfatter mer enn 60 % av bedriftene på Agder, mens bare 21 % i yrker som krever høyere utdanning. Bedriftene opplever at videregående opplæring i for stor grad dimensjoneres i samsvar med fylkets skolestruktur og elevenes førstevalg av studieretning, og ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til næringslivets behov. Dette innebærer at det er et gap mellom tilbud og etterspørsel innen fagopplæringen i regionen.

4.3.2 Tiltrekke og beholde kompetanse med høyere utdanning

Siden Kristiansand fikk universitet i 2007 har antallet studenter økt fra 5 700 til ca. 13 000, og antall ansatte fra 540 til ca. 1 200 ansatte. Til tross for dette dekker Agders egen utdanningskapasitet kun 80 % av det som er Agders naturlige behov (Utfordringer for Agder, 2015). Kandidatundersøkelsen 2019 ved Universitetet i Agder avdekker at det er en netto tilførsel av nyutdannet arbeidskraft til Agder på 8 %, hvor Kristiansand er eneste region med positiv tilvekst av nyutdannet arbeidskraft. Agder har en regional tilvekst av kompetanse på 16 % fra helse og idrettsvitenskap, 15 % fra handelshøyskolen og 11 % fra lærerutdanningen. Det er imidlertid en utfordring at Agder har en negativ tilvekst på 7 % fra teknologi og realfag.

Økt utdanningsnivå i arbeidsstyrken fremmer både evnen til nytenking og omstilling i virksomheter og er avgjørende for fremtidig vekst. Andelen bedrifter som har behov for kompetanse på høyskole/universitetsnivå øker i takt med bedriftsstørrelsen. Flere av regionens større bedrifter melder om utfordringer knyttet til rekruttering av spisskompetanse og høyere utdannende spesielt innenfor IKT.

4.3.3 Arbeidslivet krever læring hele livet

NHOs kompetasebarometer avdekker at bedrifter ønsker å dekke eget kompetansebehov ved å heve kompetansen på egne ansatte i tillegg til rekruttering av nye ansatte. Det forutsetter at arbeidslivet og kompetansetilbydere tilrettelegger for kompetansepåfyll for den yrkesaktive befolkningen. Digitalisering og automatisering er megatrender som gir betydelige endringer i arbeidslivet. Det bidrar til nye arbeidsprosesser og effektivisering i bedriftene, men det krever også ny og annerledes kompetanse i etablerte bedrifter. Denne utviklingen skjer raskt og krever at den yrkesaktive befolkningen hele tiden utvikler ny kompetanse. Dette kan være formell utdanning som fagutdanning, fagbrev, kortkurs eller lengre utdanninger.

4.4 Nye arbeidsplasser

For å få til regional utvikling er et område avhengig av befolkningsvekst og vekst i antall arbeidsplasser. Arbeidsplasser kommer av opprettelse av nye bedrifter eller vekst i eksisterende virksomheter. En region kan også øke antall arbeidsplasser ved å tiltrekke eksisterende virksomhet til regionen.

4.4.1 Nye bedrifter, oppstart

Agder har hatt et relativt høyt antall etablerere, og i årene etter nedgangen i olje – og leverandørindustrien i 2015 økte det ytterligere. Det var fortsatt vekst i antall etableringer i fylket gjennom 2018 og 2019, mens andre deler av landet har lavere vekst. Mange hevder at det er lite tilgjengelig kapital til oppstartsvirksomheter i Norge. FNs bærekraftsmål løfter tilgang på kapital frem som viktig for den økonomiske utviklingen. NOU 2018:5 hevder at det norske kapitalmarkedet i hovedsak er velfungerende i den forstand at lønnsomme prosjekter har tilgang til kapital.

Kristiansandsregionen har et aktivt gründermiljø og har et økosystem for innovasjon med forskningsmiljøer, etablerer- og innovasjonsmiljøer, virkemiddelapparat samt klynger og nettverk med tilgang til bedrifter. I november 2019 kom en rapport fra regjeringen med helhetlige anbefalinger for videre utvikling av virkemiddelapparatet. Rapporten avdekker at virkemiddelapparatet er komplekst med mange aktører og det er et behov for forenklinger.

4.4.2 Utvikle, tiltrekke og beholde etablerte virksomheter

I tillegg til å skape nye virksomheter kan dagens virksomheter utvikle seg, vokse og dermed skape flere arbeidsplasser. I likhet med oppstartsvirksomhetene har etablerte virksomheter mulighet til å ta i bruk det næringsrettede virkemiddelapparatet for å utvikle virksomheten. De står overfor like utfordringer som oppstartsvirksomhetene som eksempelvis kompleksiteten til virkemiddelapparatet. Forskning og utvikling er instrument som kan være mer rettet mot etablerte virksomheter enn oppstartsbedrifter. I Vest-Agder var det i 2018 ifølge SSB 20 % av virksomhetene som drev med forskning og utvikling. Dette er ett par prosent høyere enn landsgjennomsnittet, men er lavere enn andre fylker med storbyer.

Ved å tiltrekke etablerte virksomheter til landsdelen vil antall arbeidsplasser i regionen øke. I tillegg er det med å bidra til et variert arbeidsmarked, og dermed bidra til å gjøre regionen mer attraktiv.

Det er en utfordring at Sørlandet har få arbeidsplasser innenfor kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting. Dette er arbeidsplasser som krever høyere utdanning og som virker som en støttetjeneste for andre typer næringer. Slike arbeidsplasser er viktig for omstilling og fornyelse.

Det er også viktig å beholde virksomheter som allerede er i regionen. Kristiansand har flere store virksomheter med mange ansatte i ulike bransjer. Store offentlige aktører som Sørlandet sykehus, Universitet i Agder og Agder politidistrikt, men også store private virksomheter som National Oilwell Varco, MH Wirth, Kruse Smith, Glencore og Sparebanken Sør. Det vil få store konsekvenser hvis noen av disse flytter ut av landsdelen eller legges ned.

Kristiansand kommune har de senere år mistet arbeidsplasser som følge av omorganisering og sentralisering av statlig virksomhet. For tiden gjelder dette Tolletaten, en omorganisering har medført at regionkontorene er avviklet til fordel for to divisjoner med hovedkontor i Moss og Bergen.

5 Klima i endring og naturmangfold under press

Global oppvarming og tap av naturmangfold er blant de største miljøutfordringene som samfunnet står overfor. Konsekvensene av klimaendringene merkes med mer ekstremvær, flom og tørke. En rekke arter og naturtyper er truet av utrydning, delvis som følge av klimaendringene, men også som følge av nedbygging av naturområder. Vår del av verden bidrar til store utslipp, blant annet gjennom biltrafikk, flyreiser og høyt forbruk av varer.

Klimaet er i endring og de potensielle konsekvensene for samfunnet er dramatiske. Ekstremværehendelsene som har preget Sørlandet den siste tiden kan sees i sammenheng med klimaframskrivninger. De potensielle kostnadene for liv, helse og materielle verdier er betydelige, også for Kristiansand. Kommunen har derfor et ansvar for å ta klimaendringene på alvor og for å begrense konsekvensene. Investeringer i dag kan føre til store framtidige besparelser, for kommunen, dens innbyggere og næringsliv. Helhetlig planlegging for å møte gradvise endringer i klima og økt risiko og omfang av ekstremhendelser, er viktig for å identifisere de riktige investeringene.

5.1 Klimaendringer

Klimaendringene representerer ulike former for risiko for ulike deler av samfunnet. Selv om verden når målene i Parisavtalen⁶, vil klimaet fortsette å endre seg i flere tiår fremover. Både offentlige og private virksomheter må derfor forberede seg på de ulike virkningene/ risikoene som klimaendringer utsetter oss for.

I en verden der klimaendringene eventuelt kommer ut av kontroll øker risikoen for politisk ustabilitet, humanitære kriser, uro i verdensøkonomien, økte migrasjonsstrømmer, ustabile matvare- og energipriser og endrede produksjons- og handelsmønstre.

Kommunen vet ikke hvordan kommende endringer kan påvirke Kristiansands økonomi og samfunn. Det er derfor behov for økt kunnskap, bedre rapportering og mer systematiske analyser av kommunens klimarisiko.

---

⁶ Parisavtalen er en internasjonal avtale om klimapolitikk. Den ble vedtatt som en juridisk forpliktende avtale under rammeavtalen Klimakonvensjonen på klimatoppmøtet i Paris 12. desember 2015. Avtalen har tre overordnede mål: 1) Å begrense global oppvarming til «godt under» 2 °C, men helst til 1,5 °C, sammenliknet med førindustriell tid. 2) Å øke landskapet til å tilpasse seg klimaendringene og samtidig oppnå en utvikling som foster klimarobusthet og lave utslipp. 3) Globale finansstrømmer skal gjøres forenelige med lave klimagassutslipp og klimarobust utvikling.

5.2 Klimagassutslipp må ned

Målet er at Kristiansand skal redusere klimautslippene med 80% innen 2030. Og frem mot 2050 må klimagassene reduseres med 80 - 95 % for å bli det som er kalt et lavutslippssamfunn. Dette betyr at det må arbeides raskt og strategisk for å redusere klimagassutslippene både for kommunens virksomheter og for kommunen som geografisk område.

Miljødirektoratet publiserer årlig utslipp av klimagasser i kommunene, men med to års forsinkelse. Etter at Miljødirektoratet lanserte klimastatistikken (beta versjon) i 2018 har de kontinuerlig jobbet med metodeforbedringer og endringer for at statistikken skal være et effektivt styringsverktøy for kommunene.

Statistikk fra Miljødirektoratet (oppdatert april 2020) viser at den største enkeltkilden til klimagassutslipp i Kristiansand i 2018 var veitrafikk. Den nest største er industri, den tredje største energiforsyning og den fjerde største annen mobil forbrenning. Til sammen står disse fire kategorier for nesten 80% av all utslipp i Kristiansand kommune.

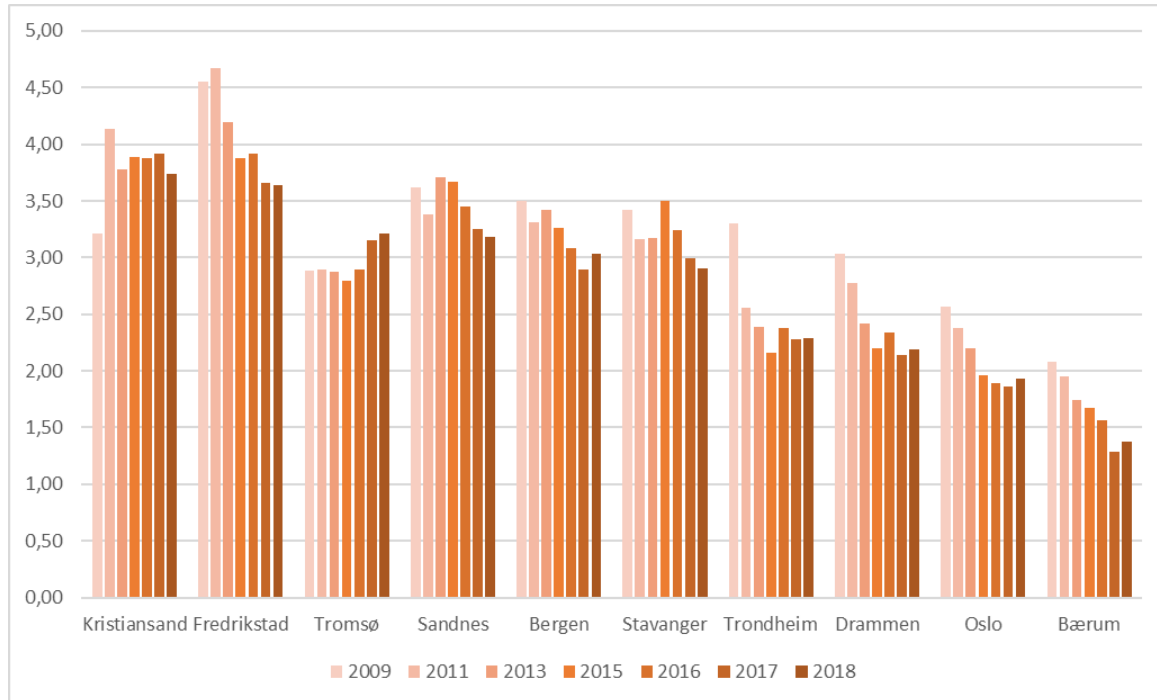
	2009	2011	2013	2015	2016	2017	2018
Veitrafikk	129,4	126,0	124,3	121,7	114,7	100,2	108,3
Industri, olje og gass	66,8	76,0	61,0	78,7	79,0	82,0	84,3
Energiforsyning	3,1	80,0	72,5	74,4	62,5	61,3	66,1
Annen mobil forbrenning	29,0	40,7	41,8	51,9	50,6	76,6	62,2
Sjøfart	48,5	48,5	48,5	50,4	71,0	62,3	55,9
Jordbruk	9,3	9,6	9,9	10,7	11,5	11,8	12,6
Luftfart	9,4	9,7	10,4	9,9	9,5	9,2	9,8
Oppvarming	13,8	18,0	14,6	8,2	10,5	15,0	7,8
Avfall og avløp	0,4	1,4	1,8	1,9	2,0	1,7	1,7
Totalsum	309,7	409,9	384,8	407,9	411,3	420,1	408,6

Tabell 4 Sektorfordelt utslipp x1000 per år i Kristiansand Kilde Miljødirektoratet

I 2015 (referanseåret) var utslippene 407 930 tonn CO₂ ekvivalenter. I 2018 var utslippene 408 641 tonn CO₂ ekvivalenter. Det vil si at utslippene har hatt en marginal økning med 0,17 % siden referanseåret. Men siden 2017 har de totale utslippene derimot gått ned med 11425 tonn CO₂ ekvivalenter: En nedgang med 2,7 %. Ikke alle sektorer hadde ønsket nedgang: Den største enkeltkilde til utslipp, veitrafikk, gikk opp fra 100 153 til 108 337 tonn CO₂ ekvivalenter, til tross for økning av antall elbiler og nedgang av antall biler som kjører på bensin/ diesel i samme perioden.

Klimagassutslipp per innbygger i de store kommunene i Norge, viser at Kristiansand er på toppen når det gjelder klimagassutslipp per innbygger.

Figur 25 Klimagassutslipp per innbygger i ASSS-kommunene (Kilde SSB)

For å sikre måloppnåelse har kommunen innført et klimabudsjett som styringsverktøy. Klimabudsjettet er oppdatert for perioden 2020-2023.

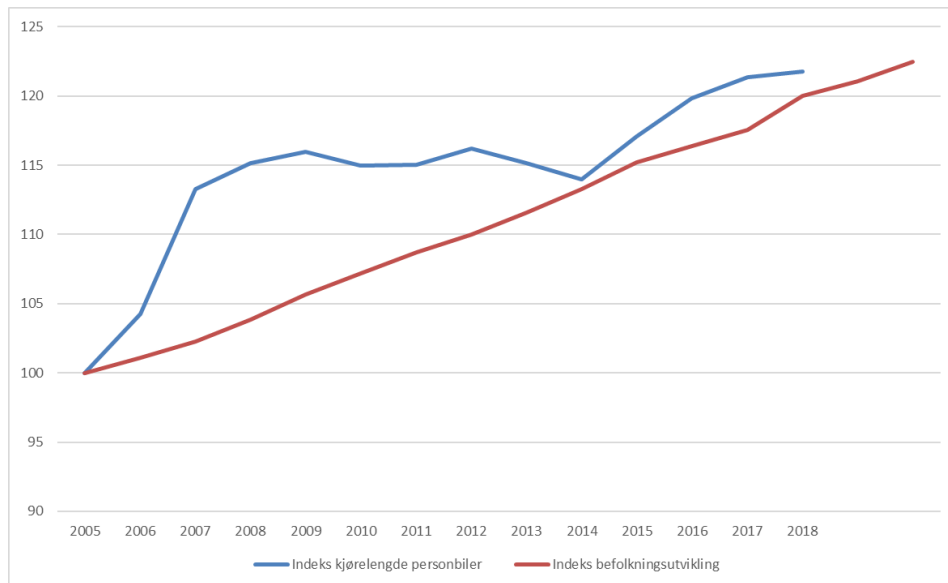
Et vanlig økonomibudsjett har en øvre ramme for hvor mye penger som kan brukes. På samme måte kan et klimabudsjett vise en øvre ramme for hvor mye klimagasser som kan slippes ut.

5.3 Tettstedsareal øker

Forskerne fremhever arealforvaltningen som spesielt viktig for å redusere klimagassutslippene. Hvordan kommunen disponerer arealet legger føringer for hvordan samfunnet utvikler seg videre for flere tiår framover. Kommunen kan gjøre grep som kan dramatisk redusere utslipp fra biltrafikken i framtiden ved å tenke på kollektivtransport, næringsutvikling og boligbygging som flere sider av samme sak i arealforvaltningen.

Hvis nye arbeidsplasser, boliger, handel og service plasseres i de ytre delene av en by så fører dette som hovedregel til vesentlige mer biltrafikk, vekst i energibruk, mer lokal luftforurensning og økte klimagassutslipp, sammenliknet med om slike aktiviteter etableres sentralt i byen.

Utslipp fra veitrafikk er en vesentlig av klimagassutslippene i en kommune. Utviklingen av antall kjørte kilometer sammenliknet med den med befolkningsveksten viser at kjørelengden har økt mer enn befolkningsveksten siden 2005. Dette er noe kommunen i stor grad kan påvirke.

Figur 26 Indeks kjørelengde personbiler i Kristiansand og befolkningsutvikling. 2005=100 (Kilde SSB)

Målet i Nasjonal Transportplan er at nye personbiler, varebiler og bybusser skal være nullutslippskjøretøy innen 2025. Halvparten av nye lastebiler og langdistanse busser skal være nullutslippskjøretøy innen 2030.

Byspredning defineres som at en by vokser ved utbygging av ubebygde områder i byens randsone. SSB oppdaterer tettstedsavgrensningene hvert år. Dette gir et godt grunnlag til å følge med i hvor mye byen spres. Per 1. januar 2019 var tettstedsarealet⁷ i Kristiansand 47,09 km². Dette er en økning på 6% siden 2013.

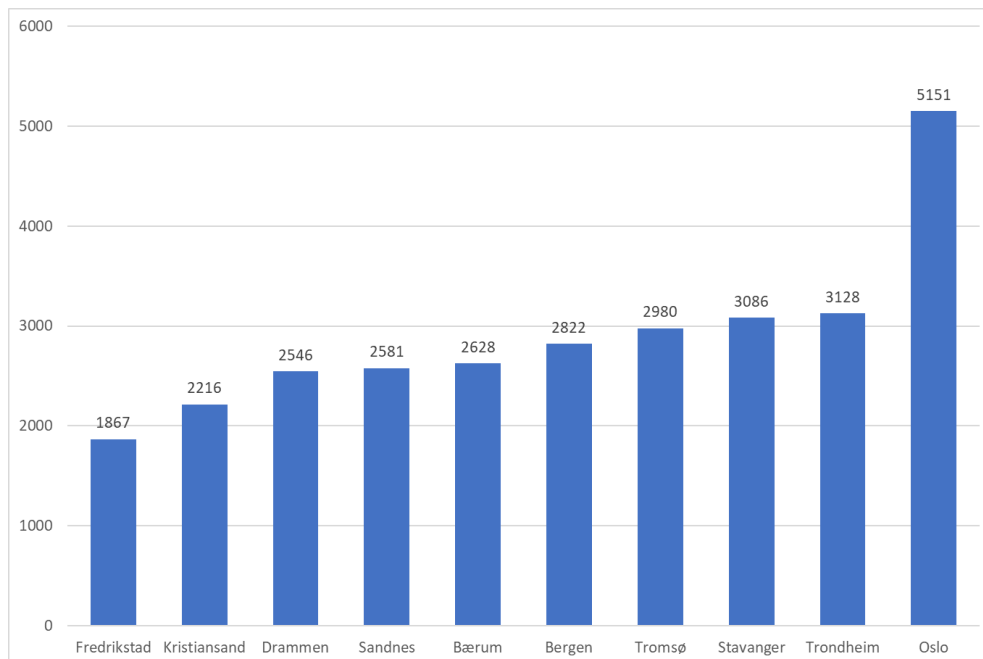
	Areal av tettsted (km ²)	Bosatte	Bosatt per km ² tettsted
2013	44,58	95 008	2131
2014	44,87	96 660	2154
2015	45,67	98 518	2157
2016	46,21	99 733	2158
2017	46,27	100 790	2178
2018	47,21	103 220	2186
2019	47,09	104 328	2216

Tabell 5 Tettstedsareal, bosatte og bosatte per km² tettstedsareal (Kilde SSB)

⁷ En hussamling skal registreres som et tettsted dersom det 1. Bor minst 200 personer der og 2. Avstanden mellom husene skal normalt ikke overstige 50 meter. Det er tillatt med et skjønnsmessig avvik ut over 50 meter mellom husene i områder som ikke skal eller kan bebygges. Dette kan f.eks. være parker, idrettsanlegg, industriområder eller naturlige hindringer som elver eller dyrkbare områder. Husklynger som naturlig hører med til tettstedet tas med inntil en avstand på 400 meter fra tettstedskjernen.

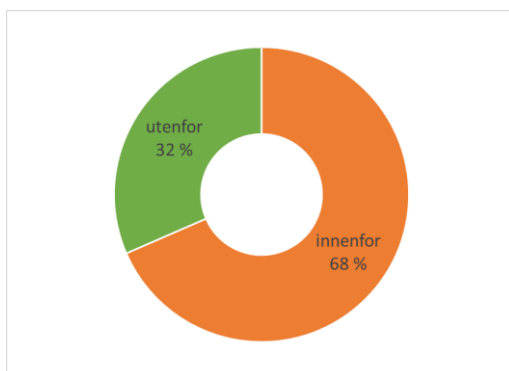

Antall innbyggere per km² tettsted er en indikasjon om grad av foretting. Tabell 5 viser utviklingen i Kristiansand og Figur 27 viser tall for utviklingen sammenlignet med bykommunene i ASSS nettverket. Tettheten i Kristiansand er lavere enn i de fleste store kommuner. I Kristiansand er gjennomsnittlig antall personer per km² tettsted ca. 2216, mens befolkningstettheten i Stavanger er nesten 3100 personer per km² tettstedsareal.

Figur 27 Antall bosatte per km² tettstedsareal i 2019 for ASSS kommunene. (Kilde SSB)

Tettstedsarealet øker som følge av utbygging i ubebygde områder. I perioden 2010-2019 ble det igangsatt 7800 nye boliger. Av disse var 32 % i områder som ikke var definert som tettsted før. 68% av boliger var i tettsteder.

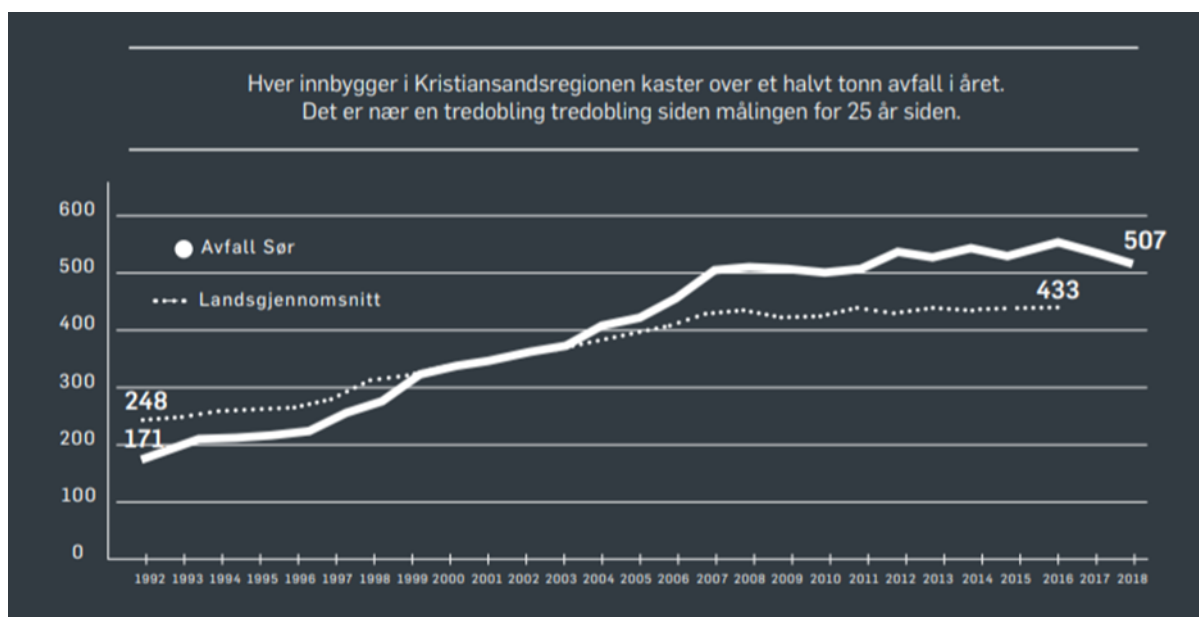
Figur 28 Igangsatte boliger i perioden 2010 -2019 og plasseringen i forhold til tettstedsavgrensing 2009 (Kilde Matrikkelen og SSB)

5.4 Bærekraftig forbruk, avfall og sirkulær økonomi

Det produseres stadig mer avfall: For 25 år siden produserte en Kristiansander 170 kg avfall i året. Nå er det et halvt tonn avfall per innbygger. Dette indikerer et bruk og kast samfunn. Forbruket har store konsekvenser for miljø og klima, med bl.a. uttak av naturressurser, energiforbruk og klimagassutslipp.

Bare 9 % av verdens ressurser blir gjenvunnet. 91 % av råmaterialene som hentes ut av naturen blir kun brukt en gang og ender opp som ulike former for avfall. Rundt 60 til 80 % av miljøavtrykket⁸ i verden er fra forbruket til private husholdninger. Hele 62 % av de globale klimagassutslippene frigjøres under utvinning, bearbeiding og produksjon av varer.

Figur 29 Avfall i Kristiansandsregionen 1992 - 2018 (Kilde Avfall Sør)

Matsvinn

Kasting av mat som kunne vært spist (matsvinn) er ett viktig tiltak å redusere avfallsmengdene. Det er estimert at 1/3 av all mat som produseres i dag kastes. I tillegg til dårlig utnyttelse og fordeling av jordens ressurser, medfører matsvinn også til stor negativ påvirkning på klima. Det er estimert at klimagassutslipp relatert til matsvinn globalt sett tilsvarer klimagassutslipp fra all persontransport i verden.

Forsøpling

Økt avfallsmengder innebærer også en økt risiko for avfall på avveie. Forsøpling i form av dumping av avfall skjemmende og kan medføre forurensning av grunn, vann og sjø, og skade på dyr og mennesker. Det kan være vanskelig å avdekke hvem som er ansvarlig for forsøplingen eller

⁸ Innvirkning av menneskelige aktiviteter jordens økosystem.

forurensningen. Avfall Sør samlet i 2016 inn over 100 kg mer husholdningsavfall per innbygger enn landsgjennomsnittet. Det er sannsynlig å anta at dette bidrar til å forebygge avfall på avveie.

Marin forsøpling inkludert mikroplast er et stort og voksende miljøproblem. Ifølge Havforskningsinstituttet er det grovt regnet rundt 200 kilo søppel i snitt per kvadratkilometer i norske kystfarvann. Noen steder nær kysten kan mengdene komme opp i nærmere 10 tonn per kvadratkilometer. Det antas at 36 000 tonn avfall havner i sjøen i Norge per år. Av dette er 8000 tonn er mikroplast fra landbaserte kilder som f.eks. bildekk og gummigranulater.

5.5 Forurensing

5.5.1 Forurenset grunn

Miljødirektoratet har etablert en nasjonal kartdatabase med informasjon om forurenset grunn. I tillegg har Kristiansand et eget aktsomhetskart som viser forurenset grunn av eldre og nyere dato. Hovedhensikten med kartet er å sikre at forurenset masse ikke spres, og at det blir ryddet på de mest forurensete lokalitetene. Kartet benyttes i forvaltningen ved at det stilles krav til undersøkelser dersom det skal graves eller sprenges på eiendommer som er markert med forurensing i aktsomhetskartet. Kartleggingen er mangelfull og dekker ikke hele kommunen. Den viser heller ikke områder hvor man har mistanke om grunnforurensning på riktig detaljnivå. Lovkravet er at forurenset grunn ikke skal spres. Det er en utfordring at verktøyet vi har ikke er komplett. Kartet er tilgjengelig på kommunens internettside⁹.

Sulfidholdig berggrunn, som kan gi avrenning av giftige stoffer til vassdrag er også en utfordring som må håndteres for å forhindre blant annet fiskedød i vassdrag. Sulfidholdig berggrunn er bare kartlagt i deler av kommunen. Men det er ikke urimelig å tenke at spredningen er større enn det som er kartlagt.

Fra og med 2020 er det forbudt å bruke olje til oppvarming av boliger. Det er gravd ned et sted mellom 3000 og 4000 boligoljetanker i Kristiansand kommune, men det ukjent hvor mange som ligger igjen, hvilken tilstand tankene er i og om det fremdeles er olje på tankene. Dette er utfordrende med tanke på vann- og grunnforurensning. Det er stor sannsynlighet for hendelse en gang i fremtiden hvis det ikke gjøres noe.

5.5.2 Vannforvaltning

God miljøtilstanden i vassdrag og i sjø er viktig forutsetning for et rikt dyre- og planteliv, høsting av naturressurser, havbruk og rekreasjon. Kristiansand er en del av vannregion Agder. I vannforvaltningsplan for Agderregionen er det fastsatt mål for miljøtilstanden i vannforekomstene og tiltak for å oppnå god miljøtilstand. Kartdatabasen *vann*-nett viser kjemisk og økologisk tilstand i vannforekomster i Norge. Den viser i tillegg miljømål, beskyttede områder, som badeplasser, påvirkninger og tiltak. Kartet viser at kjemisk tilstand i mange vannforekomster i Kristiansand er dårlig, mens den økologiske tilstanden er varierende. Mange av vannforekomstene er store, mens forurensningskilden kan være lokal. Det betyr at tilstanden i deler av vannforekomstene kan være bedre enn det som framkommer i kartet. Videre er kunnskapsgrunnlaget mangelfullt mange steder.

Hovedutfordringene for vannforekomster i Kristiansand er langtransportert forurensning, (sur nedbør og tungmetaller) fra industrien i andre land, lokal industri, overvann fra vei og byområder,

⁹ <https://kristiansand.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=9c62e14f536448e08c011fbde6267096>

avløpsrensaneanlegg, småbåthavner, jordbruk, utlekking av miljøgifter fra forurensete sedimenter og grunn og fremmede arter, marin forsøpling, mikroplast og eutrofiering av kystvann. Videre er det forurensning nedstrøms store utbyggingsprosjekter, større utfyllinger/ massedeponier og manglende kunnskap som sulfidholdig fjell. Flere av utfordringene kan forsterkes som følge av klimaendringer. Mange tiltak er allerede igangsatt men det er behov for videre kartlegging og utredning før ytterligere tiltak kan prioriteres.

Etter de store oppryddingene i Kristiansandsfjorden 2011 ble Mattilsynets kostholdsrad for fisk i Kristiansandsfjorden endret i 2015. Det er trygt å spise fisk fra området, men folk advares fremdeles mot å spise blåskjell og brunmat fra taskekrabbe.

Vann-nett-data i gamle Søgne kommune er mangelfulle. Kartlegging av utvalgte småbåthavner viser at Torvefjorden, Solta og småbåthavna i Høllen var meget sterkt forurenset med TBT. Trysfjorden, Holskogkilen og Topdalsfjorden er terskelfjorder. Dette krever særlig oppmerksomhet med hensyn til miljøbelastning.

5.5.3 Private avløpsrensaneanlegg gir forurensingsutfordringer

I Kristiansand er det ca. 2400 boliger som ikke er tilknyttet til kommunalt avløpsnett. Omtrent halvparten er fritidsbolig. Eiendommer med innlagt vann må rense utslippet sitt i private avløpsrensaneanlegg. Avløp fra spredt bebyggelse har lenge vært nedprioritert og en kartlegging viser at de fleste anlegg ikke tilfredsstiller dagens rensekraft og at det er behov for utbedring. Tilstanden på mange private anlegg er dårlig og eiere mangler ofte kunnskap. Situasjon er lik i mange andre kommuner i Norge. Gamle Kristiansand kommune og gamle Songdalen kommune har utarbeidet en plan for opprydding. Det er søkt midler til å kartlegge og utarbeide en plan for gamle Søgne kommune. En samlet plan for hele Kristiansand er et viktig verktøy for å prioritere oppfølging og opprydding av anlegg.

5.6 Luftforurensing

Ren luft er viktig for trivsel og helse, og generelt er luftkvaliteten i Kristiansand god. Vinterstid kan imidlertid perioder med fint og stabilt vær eller inversjon¹⁰ føre til høyere nivåer av luftforurensning, slik at noen personer kan få helseplager, spesielt personer med luftveislidelser eller hjerte/ karsykdommer. Tiltak rettet mot luftforurensning kan også ha positive ringvirkninger på andre miljøområder. For eksempel vil tiltak som reduserer bruk av personbiler også føre til redusert støy og utslipp av klimagasser og bedre veirenhold vil redusere utslipp av miljøgifter og mikroplast til sjø.

Hovedkildene til luftforurensning i Kristiansand er utslipp fra transport og vedfyring. Svevestøv (PM₁₀) og nitrogendioksid (NO₂) er de viktigste komponentene å overvåke fra disse luftforurensningskildene. I tillegg måles det også nivåer av benzen. I Kristiansand er det to målestasjoner for overvåking av luftforurensningskildene:

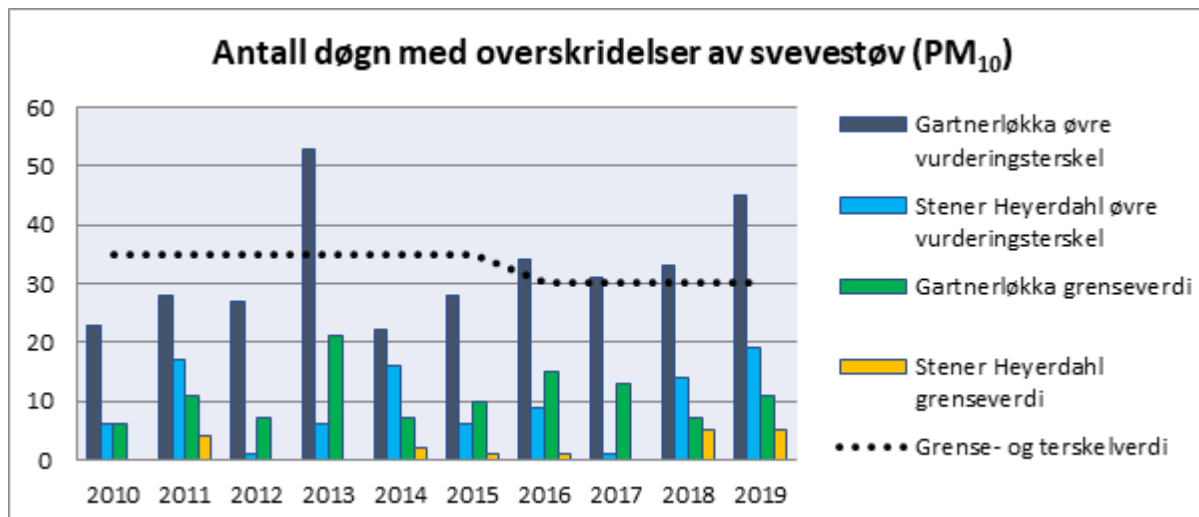
- Målestasjonen krysset Vesterveien/ Vestre Strandgata (Gartnerløkka), ble flyttet til Bjørndalssletta i januar 2020. Målestasjonen er en gatestasjon med tett trafikk.
- Målestasjonen Stener Heyerdahlsparken som gir uttrykk for den gjennomsnittlige luftkvaliteten som personer i sentrale deler av Kristiansand utsettes for (såkalt bybakgrunn).

¹⁰ Situasjon på vinteren med stillestående, kald og skitten luft på bakkenivå under lave tåkeskyer/lokk.

Målingene tyder på at nivåene ikke har vært så høye at dagens krav i forurensningsforskriften overskrides for nitrogendioksider og benzen. For svevestøv hadde kommunen overskridelser av øvre vurderingsterskel (30 ganger i året) de fire siste årene. Dermed står vi i fare for å bryte grenseverdiene i forurensningsforskriften. Gjeldende årsgrenseverdi for svevestøv er 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Fra 2016 er årsgrenseverdien redusert til 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Men luftkvalitetskriteriet som ligger på 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, nås allerede.

Figur 30 Antall døgn med overskridelser av svevestøv Kilde Målestasjoner bearbeidet av Kristiansand kommune

Industri

Kristiansand er den største kommunen i Norge i innbyggertall med by-nær tungindustri. Rec Solar, Elkem Carbon og Glencore Nikkelverk som ligger i byen. Kristiansand har en målestasjon for utslipp fra industrien plassert ved Glencore Nikkelverk som måler noen metaller i støv. Målinger viser at målsetningsverdien i forurensningsforskriften for nikkel overskrides, men ikke for arsen og kadmium. Gjeldende målsetningsverdi for nikkel i henhold til forskrift er 20 ng/m^3 . I 2019 hadde nivået økt i forhold til 2018 og var 28 ng/m^3 .

Utslipp av svoveldioksid og tungmetaller samt arsen fra Elkem Carbon er betydelig og kartlegging av luftkvaliteten rundt bedriften pågår.

Luftsonekart

I 2016 ble luftkvaliteten i Kristiansand kartlagt og det ble utarbeidet luftsonekart¹¹ i tråd med Retningslinjer for behandling av luftkvalitet i arealplanlegging, T-1520/2012. I retningslinjen er det angitt grenseverdi for gul og rød sone for svevestøv (PM10) og nitrogendioksid (NO₂).

Gul sone er en vurderingszone hvor kommunene bør vise varsomhet med å tillate etablering av bebyggelse med bruksformål som er følsomt for luftforurensning som helseinstitusjoner, barnehager, skoler, boliger, lekeplasser og utendørs idrettsanlegg, samt grønnsstruktur.

¹¹ <https://kristiansand.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=9c62e14f536448e08c011fbde6267096>

Rød sone angir et område som på grunn av høye luftforurensningsnivåer er lite egnet til bebyggelse med bruksformål som er følsomt for luftforurensning.

Luftsonekartet er basert på beregninger for utslipp av svevestøv og nitrogendioksid fra veitrafikk, vedfyring, industri, flytrafikk på Kjevik flyplass og skipstrafikk. I 2020 har Miljødirektoratet utarbeidet et luftsonekart, og de deler av kommunen som ikke ble inkludert i kartleggingen i 2016, er vurdert basert på dette luftsonekartet. Det virker å være begrensede utfordringer med i deler av kommunen i tidligere Søgne og Songdalen kommuner. Kartleggingen av luftkvaliteten og luftsonekartet indikerer at det er behov for å redusere svevestøvnivåene i deler av Kristiansand. Tiltak bør rettes mot de viktigste kildene, som er veitrafikk og vedfyring.

Andel personer	2016	2017	2018	2019
utsatt for betydelig luftforurensning	8,5 %	8,4 %	9,0 %	8,9 %
bosatt i rød sone	0,9 %	0,8 %	0,9 %	0,9 %
bosatt i gul sone	7,6 %	7,6 %	8,1 %	8,0 %

Tabell 6 Andel personer som er utsatt for betydelig luftforurensning Kilde Luftsonekart og Folkeregister

5.7 Tap av naturmangfold

Tap av naturmangfold, naturtyper og ødeleggelse av viktige økosystemer er en stor utfordring. Det er press på de grønne arealene som er viktige både for rekreasjon, folkehelse og naturmangfold. Naturopplevelser og friluftsliv påvirker både fysisk og psykisk helse. Nærområdene og tilgangen til dem er viktige i denne sammenhengen.

Byspredning medfører fragmentering av artenes leveområder, tap av natur, både økosystemer og arter.

Utbygging av boligområder og veier nær vassdrag medfører forringelse av bekker og vann som er viktige for sjørret, annen fisk og vannlevende organismer. Denne forurensningen opptrer under utbygging og konsekvensene er langvarige.

Tapet av naturmangfold er økende og vil ha alvorlige konsekvenser for mennesker verden rundt¹². En *gjennomgripende samfunnsendring* må til hvis vi skal klare å restaurere og beskytte naturen vår. Det Internasjonale Naturpanelets (IPBES¹³) første hovedrapport tegner et dystert bilde av utviklingen. Mens naturen bidrar med mer mat, energi og materialer enn noensinne, går utnyttelsen i økende grad på bekostning av naturens evne til å gi slike livsviktige bidrag i framtiden.

I rangert rekkefølge er de følgende faktorene de med størst påvirkning på naturmangfold:

- 1) arealbruk og bruk av havene;
- 2) høsting;
- 3) klimaendringer;
- 4) forurensning;
- 5) spredning av fremmede arter.

¹² <https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2019/mai-2019/naturpanelet-akselererende-og-alvorlig-utvikling-for-naturen/>

¹³ <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/bilder/nyhetsdokumenter---old/nyheter-vedlegg/faktaark-versjon-10.pdf>

6 Boligbehov

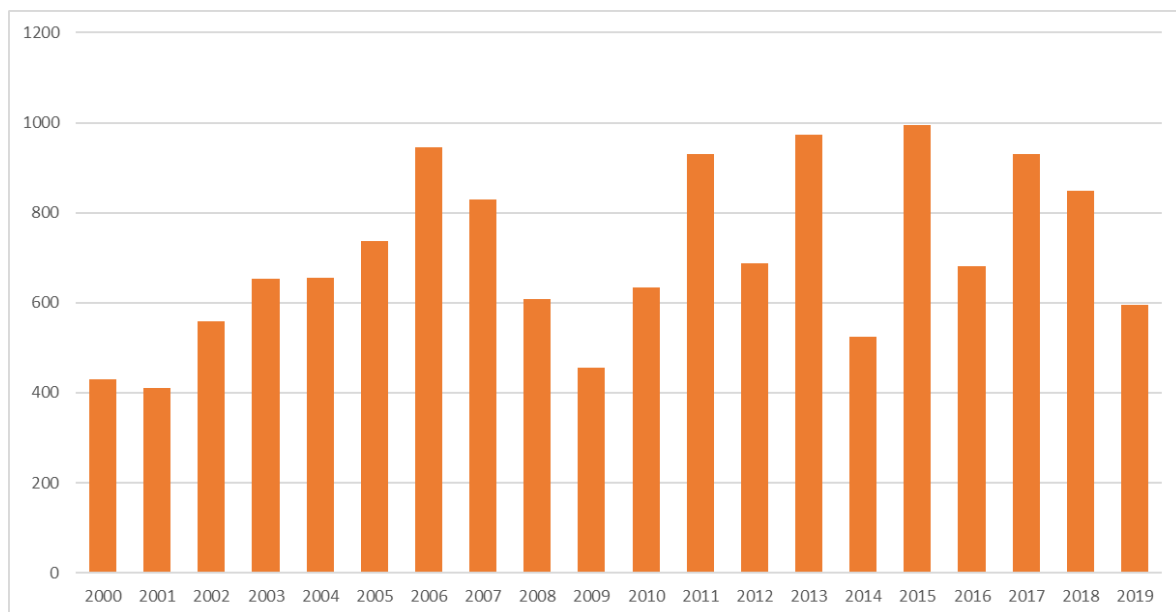
6.1 Boligsammensetning

Antall boliger i Kristiansand i 2019 var 50612. Av den totale boligmassen er over 40 % enebolig; 27 % av boligene er tomannsbolig eller rekkehus; 25 % utgjør boligblokk/ leiligheter. Andel leiligheter har de siste årene økt, fra 21 % i 2006 til dagens 25 %. I absolutte tall økte leiligheter fra 8400 i 2006 til 12800 i 2019.

Boligsammensetningen endres, men ikke veldig raskt fordi det finnes en stor eksisterende boligmasse. Om man ser på nyoppførte boliger blir likevel endringene tydelige over tid.

6.2 Boligbygging

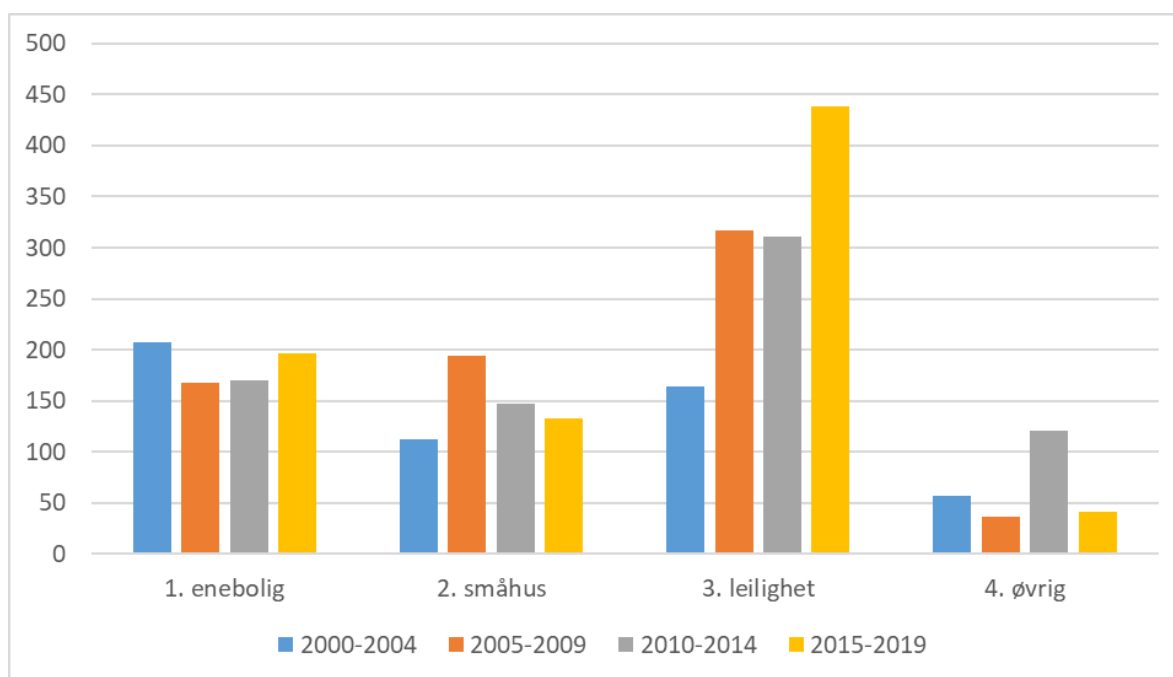
Antallet igangsatte boliger varierer sterkt fra år til år. Årsaken til endringer er sammensatt. De siste 20 årene er det årlig igangsatt mellom 400 og 1000 boliger. I 2019 var antallet ca. 600 boliger. Gjennomsnittlig de siste 10 årene er det igangsatt 780 boliger. Om lag 32 % av disse er bygd i områder som ikke var definert som tettsted av SSB i 2010.

Figur 31 Antall igangsatte boliger 2000-2019 (Kilde SSB)

Antall igangsatte eneboliger og småhus (tomannsbolig og rekkehus) har vært relativt stabil de siste 20 årene. Antall igangsatte eneboliger pr. år har vært mellom 150 og 200 siden 2000. Antall igangsatte småhus har variert litt mer; det var mellom 100 og 200. Antall igangsatte leiligheter derimot har steget mye. Antall leiligheter per år er nesten tredoblet. I perioden 2000-2004 var gjennomsnitt igangsatt antall leiligheter på litt over 150. De siste fem årene har det steget til nesten 450 per år. Dette er en utvikling som er i tråd med den generelle utviklingen (velstandsøkning, flere enpersons husholdninger mm) og et aldrende samfunn som er omtalt i kapittel 2. Boligundersøkelsen som ble gjennomført i 2018 i Kristiansand viste at et stort flertall av eldre med flytteplaner ønsket seg en leilighet (74 %). For hele befolkningen var dette 34 %.

Figur 32 Gjennomsnitt antall igangsatte boliger per boligtype (Kilde SSB)

6.3 Estimert boligbehov

Per 1.1.2019 bodde det 110 400 personer i Kristiansand i 50 600 boliger¹⁴. Det vil si i gjennomsnitt 2,18 personer per bolig i 2019¹⁵. SSB har i 2018 framskrevet befolkningen til å være 132 000 i 2040, altså en befolkningsvekst med omtrent 20 400 personer. Med gjennomsnitt antall innbyggere per bolig på 2,18 personer trenges 9400 ekstra boliger, eller i gjennomsnitt 470 per år.

¹⁴ Grunnen til at tall for 2019 er brukt og ikke 2020 er fordi tall for antall boliger ikke var publisert av SSB enda per mars 2020.

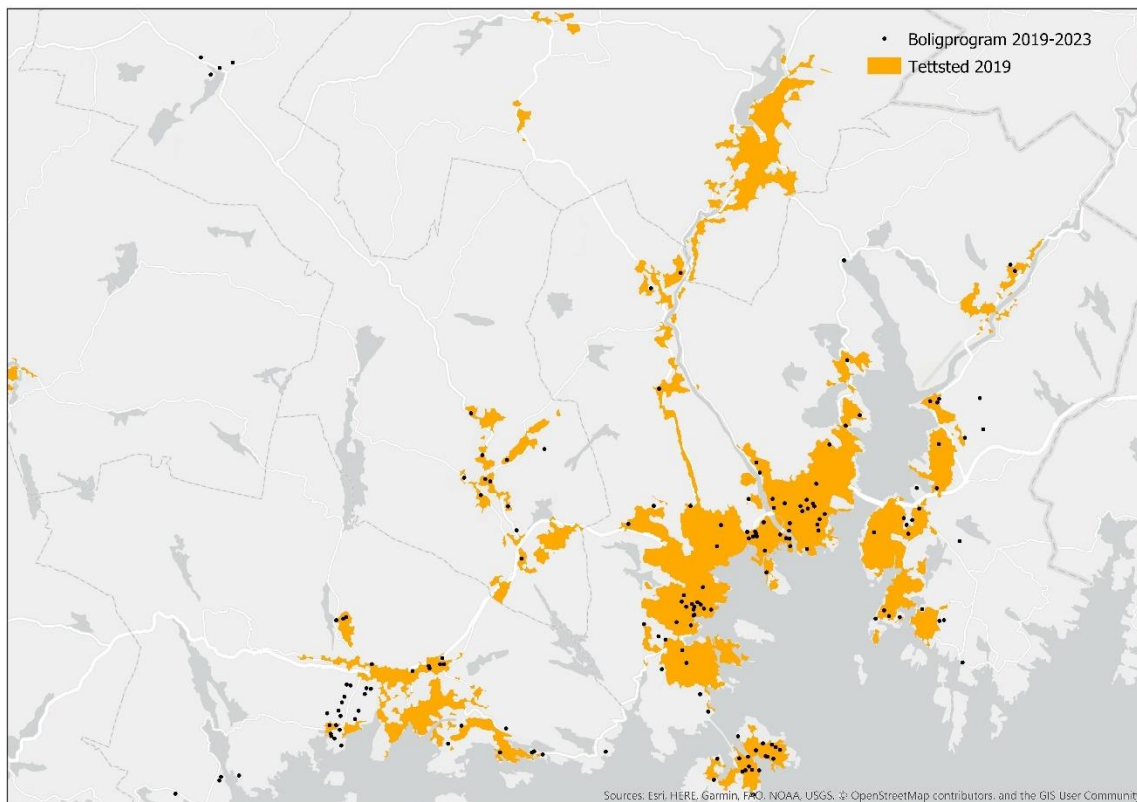
¹⁵ I 2019 var også gjennomsnitt antall personer per husholdning i nye Kristiansand 2,18.

Hvis nedgang i antall personer per bolig fortsetter¹⁶ forventes det ca. 2,13 personer per bolig i 2040. Ved en befolkningsvekst på 20 400 personer tilsvarer dette behov for på 9600 boliger fram til 2040, og i snitt 480 per år.

6.4 Stor boligreserve

Boligreserven som framkommer i boligprogrammet 2019-2023 er omtrent 21 000 boliger. Det gir en god reserve fram mot 2040. Tabell under viser tall fra boligprogrammet 2019 - 2023 per delområde og er splittet på Fortetting / Transformasjon og Felt. Det viser seg at 60 % av boliger er i kategori «Felt». Dette er en kategori boliger som i stor grad kommer til å øke tettstedsareal¹⁷ i Kristiansand. 40 % av boliger er definert som «Fortetting/ Transformasjon».

Figur 33 Alle boliger fra Boligprogrammet 2019 - 2023 og Tettsted 2019 (SSB)

¹⁶ I 2010 bodde 97744 personer i Kristiansand. Det var 44204 boliger i det året. Gjennomsnitt antall personer per bolig var dermed 2,21 i 2010

¹⁷ For definisjon se avsnitt 5.3.

Hvis nedgående trend blir brukt når det gjelder antall personer per bolig fra forrige avsnitt, dekker boliger i kategorien fortetting/transformasjon 90 % av behovet fram til 2040.

Delområdenavn	Fortetting / Transformasjon	Felt	Totalsum
Flekkerøy	207	196	403
Voie-Møvig	220	765	985
Midtre Vågsbygd	1014	110	1124
Slettheia	84	0	84
Hellemyr	32	43	75
Tinnheia	0	0	0
Grim-Mølle vann-Dalane	493	0	493
Kvadraturen-Eg	1574	0	1574
Lund-Sødal	2216	0	2216
Kongsgård øvre- Gimlekollen	350	40	390
Stray	20	0	20
Mosby	37	34	71
Justvik	0	359	359
Ålefjær	100	0	100
Tveit	75	4219	4294
Hånes-Timenes	230	740	970
Søm-Torsvikheia	410	2551	2961
Ytre Randesund	15	312	327
Finsland	35	66	101
Stokkeland	0	0	0
Nodeland	440	652	1092
Brennåsen	0	350	350
Søgne østre	1065	368	1433
Søgne vestre	23	1579	1602
Totalsum	8640	12384	21024

Tabell 7 Boligprogrammet Kristiansand kommune 2019 (Kilde Kristiansand Kommune)

Boligprogrammet oppdateres årlig. En ny endelig utgave skal bli vedtatt høsten/ vinteren 2020.